

16.2.2021

EOAK/5463/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin**Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Lotta Hämeen-Anttila****VANHUSTEN TAPAAMISTEN JA LIIKKUMISEN TOTEUTTAMINEN HOIVAYKSIKÖISSÄ
KORONAPANDEMIAN AIKANA****Sisällys**

1 ASIA JA SEN SELVITTÄMINEN	2
2 YHTEENVETO VASTAUKSISTA	3
2.1 Asumispalveluyksiköiden omaistapaamisten ja yksikön ulkopuolisen liikkumisen ohjeistaminen	3
2.2 Vastaajan ilmoitus siitä, mihin lainsäädäntöön ohjeistukset ovat perustuneet	11
2.3 Tapaamisten toteuttamisen valvonta yksiköissä.....	13
2.4 Toteutetut yksilölliset ratkaisut asukkaiden tapaamisiin ja yksikön ulkopuolella liikkumiseen liittyen.....	17
2.5 Tiedottaminen ohjeistusten mukaisista toimintatavoista	22
2.6 Mahdollisen henkilöstövajeen tai kesäloma-ajan vaikutus vierailujen ja asiointien järjestämiseen	24
3 LAINSÄÄDÄNTÖ JA VALTAKUNNALLISET OHJEISTUKSET	26
4 OIKEUSKÄYTÄNTÖ	28
5 HAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
5.1 Annettujen ohjeiden virheellisyys	30
5.2 Lainsäädännön ja valtakunnallisen ohjeistuksen puutteet	31
5.3 Tapaamisten toteuttamisen valvonta yksiköissä.....	34
5.4 Toteutetut yksilölliset ratkaisut asukkaiden tapaamisissa ja yksikön ulkopuolella liikkumisessa	34
5.5 Muut asiat.....	35
6 TOIMENPITEET	35
LIITE	36

1 ASIA JA SEN SELVITTÄMINEN

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan on tullut useita kanteluja ja yhteydenottoja liittyen asumis- ja laitospalveluissa hoidossa olevien vanhusten omaistapaamisten ja vierailujen rajoittamiseen yksiköissä ja siihen liittyvään viestintään koronaepidemian aikana. Lisäksi kanteluissa tuodaan esille tilanteita, joissa ympärivuorokautisten vanhustenhuollon yksiköiden asukkaita ei ole päästetty asioille tai vierailuille yksikön alueen ulkopuolelle. Kanteluja on tullut sekä poikkeusolojen aikana että poikkeusolojen päättymisen jälkeen.

Kantelujen mukaan vierailut yksiköihin on kielletty usein kaikissa muissa kuin saattohoitotilanteissa. Kanteluissa tuodaan esille myös kokemuksia tiedottamisen puutteista.

Olin ottanut jo aiemmin selvitettäväksi vanhuksiin kohdistuvat rajoitukset koronaepidemian aikana. Ratkaisuni tuossa asiassa (EOAK/3232/2020) on julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla. <https://www.oikeusasiamies.fi/rfi/ratkaisut/-/eoar/3232/2020>.

Edellä esitetyn johdosta päätin selvittää omana aloitteenani samanlaisesti usean eri kunnan ja palveluntuottajan menettelyä palveluasumisyksiköiden asukkaiden omaistapaamisissa ja liikkumisessa yksikön ulkopuolella. Selvityksen kohteena oli kuntia, kuntayhtymiä ja palveluntarjoajia, joiden toiminnasta oli tehty kanteluja oikeusasiamiehelle vielä poikkeusolojen päättymisen jälkeen.

Selvityspyyntö lähetettiin sen jälkeen, kun Valvira 3.9.2020 oli tiedottanut uuden valtakunnallisen ohjeen antamisesta. <https://www.valvira.fi/-/perusoikeuksien-toteutuminen-ja-tartuntojen-ehkaisy-sosiaali-huollossa>

Selvitykset pyydettiin toimittamaan 2.10.2020 mennessä. Lisäajan myöntämisen jälkeen viimeisin selvitys toimitettiin marraskuussa 2020.

Asian tutkimiseksi pyydettiin selvitys seuraavilta tahoilta:

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi Eksote
Hämeenlinnan kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimen toimiala
Keravan kaupunki, Sosiaali- ja perhepalvelut
Kuntayhtymä Kaksineuvoinen
Kymenlaakson sosiaali- ja terveystoimen kuntayhtymä
Muhoksen kunta, Sosiaali- ja terveystoimen palvelut
Oulunkaaren kuntayhtymä
Esperi Care Oy
Mehiläinen Hoivapalvelut Oy

Selvityspyynnössä pyydettiin tietoja ajalta poikkeusolojen päättymisen jälkeen. Poikkeusolot päättyivät 16.6.2020. Selvitysajankohtana koronatilanne oli hyvin erilainen eri alueilla. Esimerkiksi Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirissä koronavirustilanne on ollut vaikea. Samaan aikaan Muhoksen kunnan tai kunnan alueella sijaitsevissa tehostetun palveluasumisen yksiköissä ei ollut koronatartunnan saaneita tai siihen

altistuneita asiakkaita, joiden kohdalla olisi tullut kysymykseen kunnan tartuntataudeista vastaavan lääkärin tekemä kirjallinen karanteeni- tai eristyspäätös. Selvityksessä mukana olleilla palveluntuottajilla on toimintaa sekä kunnissa, joissa koronatilanne on ollut hyvä, että kunnissa, joissa on jouduttu käyttämään tartuntatautilain mukaisia päätöksiä.

2 YHTEENVETO VASTAUKSISTA

Selvityspyyntö sisälsi seuraavat kysymykset:

1. Miten olette ohjeistanut vanhustenhuollon asumispalveluyksiköitä omaistapaamisten ja asukkaiden yksikön ulkopuolisen liikkumisen järjestämisessä poikkeusolojen päättymisen jälkeen?
2. Mihin lainsäädäntöön ohjeistukset ovat perustuneet?
3. Millä tavoin valvotte tapaamisten toteuttamista vanhustenhuollon yksiköissä? Eroaako toimintatapa kunnan omien yksiköiden ja sopimustuottajien välillä?
4. Minkälaisia yksilöllisiä ratkaisuja on tehty asukkaiden tapaamisiin ja yksikön ulkopuolella liikkumiseen liittyen? Miten ja missä tilanteissa yksilöllisiä ratkaisuja on konkreettisesti tehty?
5. Miten asukkaita ja heidän läheisiään on tiedotettu ohjeistusten mukaisista toimintatavoista?
6. Onko mahdollinen henkilöstövaje tai kesäloma-aika vaikuttanut vierailujen ja asiointien järjestämiseen?

2.1 Asumispalveluyksiköiden omaistapaamisten ja yksikön ulkopuolisen liikkumisen ohjeistaminen

Eksote

Eksoten antaman selvityksen mukaan ohjeistuksen keskeisenä tavoitteena on edesauttaa asukkaiden ja omaisten terveysturvallisia tapaamisia, estää koronaviruksen leviämistä asumisyksiköihin ja suojella riskiryhmiin kuuluvia asukkaita sekä henkilökuntaa. Keskeinen ohje on ollut ja on edelleen, että asumispalveluyksiköissä saa vieraila vain terveenä ja oireettomana.

Omaistapaamisissa on ohjeistettu suosimaan ulkona tapahtuvia vierailuja, lyhyitä tapaamisia ja pitämään suositusten mukaiset turvavälit, jos se on mahdollista. Vierailijat on ohjeistettu käyttämään kirurgista suunänsuojusta ja huolehtimaan hyvästä käsihygieniasta. Vierailut on toteutettu asukas/potilashuoneessa, ei yhteisissä tiloissa. Yksiköitä on ohjeistettu, että vierailijoita olisi enintään 2 kerrallaan, jotta turvavälit mahdollistuisivat. Vierailusta on ohjeistettu sopimaan ennalta yksikön kanssa.

Ohjeiden mukaisia yksilöllisiä ratkaisuja on selostettu kohdassa 2.4.

Hämeenlinnan kaupunki

Hämeenlinnan kaupungin ikäihmisten palveluissa on koottu keskeiset toimintaohjeet COVID 19 –tilanteeseen liittyen yhteen dokumenttiin. Toimintaohjeiden koontia on päivitetty mahdollisimman usein, pääsääntöisesti viikoittain. Ensimmäinen versio ohjeistuksesta on laadittu 16.3.2020. Ohjeet omaistapaamisiin ja asukkaiden yksikön ulkopuoliseen liikkumiseen ovat osa toimintaohjeiden koontia.

18.9.2020 päivitetyn ohjeen sisältö on seuraava.

Ohje hoivakotien asukkaiden ja läheisten tapaamisesta hämeenlinnan kaupungissa

Hämeenlinnan koronatilanne on heikentynyt olennaisesti syyskuun alkupuolella. Tämän vuoksi läheisiltä toivotaan erityistä harkintaa vierailujen toteuttamisessa hoivakotien kaikkien asukkaiden terveysturvallisuuden edistämiseksi. Yhteydenpitoon asukkaiden kanssa kannustetaan esimerkiksi puhelimitse, etäyhteyksin, sähköpostein tai kirjein. Hoivakodeissa on tabletit, joilla voidaan mahdollistaa videovälitteiset tapaamiset (erillinen ohje asiakkaan ja omaisen väliseen viestintään videopuheluilla). Läheisten kanssa sovitaan sopivista yhteydenpitotavoista.

Mikäli vierailuille kuitenkin tullaan, on niissä ehdottomasti noudatettava vierailuohjeita. Hoivakotien asukkaiden ja läheisten tapaamisesta Hämeenlinnan kaupungin hoivayksiköissä on annettu erillinen ohje (päivitetty 7.9.2020).

Lisäksi on tärkeää viestiä hoivakodista aktiivisesti ulospäin esimerkiksi hoivakodin omilla facebook-sivuilla. Aktiivinen viestintä on tärkeää asiakkaiden sosiaalisen hyvinvoinnin ja läheisten turvallisuuden tunteen ja luottamuksen säilyttämiseksi.

Asiointi hoivakotien ulkopuolella

Mikäli hoivakodin asiakkaalla on asiointitarve yksikön ulkopuolelle, sovitaan sen toteuttamiseen liittyvistä asioista yksikön henkilöstön ja esimiehen kanssa. Tämän hetken korona-tilanteeseen peilaten välttämättömät asiointit on suunniteltava ja toteutettava huolellisesti hygieniahjeet, turvaetäisyydet ja tarvittava suojautuminen huomioon ottaen. Tavanomainen ulkoilu on sallittua, kunhan ulkoillessa toimitaan yleisten koronatilanteeseen liittyvien ohjeiden mukaisesti ja vältetään lähi-kontakteja muihin.

Kotilomat

Asukkaiden kotilomat ovat mahdollisia hoivakodin henkilöstön kanssa sopien ja alla olevat ohjeet huomioiden. Tämän hetken korona-tilanteeseen peilaten välttämättömät asiointit on suunniteltava ja toteutettava huolellisesti hygieniahjeet, turvaetäisyydet ja tarvittava suojautuminen huomioon ottaen.

Asukasta ei saa tavata kotiloman aikana kukaan

- jolla on hengitystie- tai vatsainfektioiden oireita
- joka on käynyt ulkomailla 14 vuorokauden sisällä (koskee kaikkea ulkomaanmatkailua maasta riippumatta)
- joka on omaehtoisessa tai asetetussa karanteenissa
- joka on sairastanut COVID19-tartunnan ja oireiden päättymisestä on kulunut alle 4 viikkoa

Asukkaan ei ole syytä kotilomansa aikana osallistua ryhmätapaamiseen (sukujuhlat yms.).

Mikäli asukkaalla alkaa kotiloman aikana hengitystieinfektion oireet, tulee COVID19-näytteiden ottaminen ja hoivakotiin paluu suunnitella tapauskohtaisesti yhteistyössä lääkärin kanssa.

Mikäli hoivakodissa on kotiloman loppuessa COVID19-epäily (näyte otettu), tulee asukkaan paluu hoivakotiin suunnitella tapauskohtaisesti yhteistyössä lääkärin kanssa.

Kotiloman jälkeen toimitaan samoin periaattein kuin uuden asukkaan tullessa yksikköön, paitsi jos voidaan olla varmoja siitä, että kotiloman aikana on noudatettu karanteeninomaisia olosuhteita eikä asukas ole tavannut henkilöitä, joilla olisi kohonnut tartuntariski. Kaikilta kotilomalta palanneilta mitataan kuitenkin lämpö yksikköön palatessa.

Kotilomat suunnitellaan aina yhteistyössä hoivakodin henkilöstön kanssa, jolloin henkilöstö vielä ohjeistaa tarkemmin kotiloman aikana huomioon otettavat asiat mm. hygienia, turvaetäisyydet.

Hämeenlinnan kaupungin antaman selvityksen mukaan ehdottomasti noudatettavan vierailuohjeen sisältö on seuraava.

Ohje hoivakotien vierailuista 7.9.2020

Hämeenlinnan kaupungin hoivakodeissa vierailut toteutetaan mahdollisimman turvallisesti. Tapaamisten järjestäminen on tärkeää sekä asukkaille että vierailijoille.

Asukkaan ja hänen vierailijoidensa tulee olla terveitä, heillä ei saa olla hengitystie- tai vatsainfektioiden oireita eivätkä he saa olla omaehtoisessa tai asetetussa karanteenissa. Vierailu ei voi myöskään, jos on itse sairastanut koronaan ja oireiden päättymisestä on kulunut alle 4 viikkoa.

Ulkomailta paluun jälkeen ensimmäisen 14 vuorokauden kuluessa paluusta vierailut eivät ole sallittuja. Kanta-Hämeen ulkopuolelta tulevien vierailijoiden toivotaan arvioivan vierailumahdollisuutensa ja tartuntariskit oman kotipaikkakuntansa epidemiatilanteen perusteella sekä sopivan vierailun toteuttamistavasta tapauskohtaisesti hoivakodin henkilöstön kanssa.

Vierailusta tulee aina sopia etukäteen yksikön henkilöstön kanssa. Henkilöstö opastaa turvallisen vierailun toteuttamisessa,

käsihygieniassa ja suojainten käytössä sekä ennen vierailua, että vierailun aikana. Henkilöstön antamia ohjeita on ehdottomasti noudatettava. Hoitaja on läsnä tapaamisessa, mikäli se arvioidaan tarpeelliseksi.

Vierailut hoivakotien sisätiloissa

- Vierailut toteutetaan asukkaan omassa asunnossa/huoneessa
- Vierailijoita voi olla kerrallaan 1-2 henkilöä
- Vierailun kestosta sovitaan henkilöstön kanssa, vierailun maksimikesto noin 30 minuuttia. Kriittisesti sairaiden ja saattohoidossa olevien asukkaiden kohdalla vierailujen kestosta sovitaan erikseen.
- Vierailijat desinfioivat kätensä huolellisesti ennen tapaamiseen tuloa
- Vierailija ohjataan suoraan asukkaan asuntoon/huoneeseen tai muuhun sovittuun tilaan eivätkä vierailijat liiku yleisissä tiloissa muuten
- Vierailija käyttää itse mukanaan tuomaa kertakäyttöistä kirurgista suu-nenäsuojusta tai puhdasta kankaista kasvomaskia suun ja nenän edessä
- Vierailun ajan noudatetaan turvaetäisyyttä
- Henkilöstö ohjeistaa vierailijan soittamaan tarvittaessa apua tai lisäohjeita puhelimitse tai asukkaan hälytysrannekkeella
- Jos asukas, jota tullaan tapaamaan, asuu kahden tai useamman hengen huoneessa, tapaamien järjestetään yksikön muussa sovitussa tilassa. Mikäli tämä ei ole mahdollista, vierailu voi kestää korkeintaan 15 minuuttia ja tällöin vierailijoita voi olla vain 1 kerrallaan.

Mikäli tapaaminen toteutetaan ulkona, noudatetaan seuraavia ohjeita

- Vierailija huolehtii käsihygieniasta ja käyttää käsidesiä ennen tapaamista
- Vierailija käyttää itse mukanaan tuomaa kertakäyttöistä kirurgista suu-nenäsuojusta tai puhdasta kankaista kasvomaskia suun ja nenän edessä
- Vierailija noudattaa 1-2 metrin turvaetäisyyttä muihin asukkaisiin ja henkilöstöön
- Vierailija välttää lähikontaktia läheiseensä, mutta voi kuitenkin työntää asukkaan pyörätuolia tai kävellä hänen kanssaan
- Sisätiloihin palatessa hoitaja huolehtii asiakkaan käsien desinfioinnista

Keravan kaupunki

Myös Keravan kaupunki on päivittänyt eri yksiköitä koskevia ohjeitaan usein. 18.9.2020 annetussa ohjeessa todetaan seuraavaa.

Koronan aikana, tartuntojen välttämiseksi, on hyvä pitää yhteyttä hoivakodissa asuvaan läheiseensä etäyhteyksien, kuten puhelimen avulla. Myös vierailut ovat mahdollisia. Noudattamalla vierailuohjeita sujuu tervehdyskäynti turvallisesti ja mutkattomasti.

Vieraillessasi hoivakodissa sovi käyntisi ajankohta yksikön henkilökunnan kanssa etukäteen. Vierailijoilla on oltava suunensuojus koko vierailun ajan. Vierailijoita voi olla kerrallaan kaksi asukasta kohden, ja vierailuaika on rajattu maksimissaan tuntiin. Käynnit toteutetaan sään salliessa pääasiassa ulkona. Kun vierailu tapahtuu sisätiloissa,

ohjataan kävijät suoraan asukkaan huoneeseen. Vierailijoiden tulee välttää tarpeetonta liikkumista yhteistiloissa.

Yksikön henkilökunnalta saa lisätietoa ja -ohjeistusta vierailuihin liittyvistä käytännöistä. Muistathan, että hoivakoteihin ja osastoille ei saa tulla sairaana.

Ohjeistus on voimassa toistaiseksi. Henkilökunta tiedottaa mahdollisista muutoksista.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Kuntayhtymä Kaksineuvoisen selvityksen mukaan poikkeusolojen päättymisen jälkeen, ikääntyneiden asumisyksiköissä asukkaiden ja heidän läheistensä tapaamiset järjestettiin lämpimän kesän aikana pääsääntöisesti ulkona. Suosituksena on ollut kahden metrin turvavälin pitäminen sekä maskien käyttö. Lisäksi ohjeena on ollut, että yksiköissä vierailevan henkilön täytyy olla terve. Jos läheinen on halunnut ulkoilla asukkaan kanssa pyörätuolilla, on tässä yhteydessä edellytetty myös hanskojen käyttöä.

Kesän lopulla jokaista asumisyksikköä on ohjeistettu järjestämään yksiköstä erillinen tila, jossa asukas voi jatkossa tavata läheisiään sisätiloissa. Suosituksena on edelleen maskien käyttö sekä turvavälin pitäminen. Mikäli yksikköön ei saada järjestettyä erillistä tilaa läheisten vierailulle, vierailut sallitaan asiakkaan huoneessa maskeja käyttäen. Toteuttamistavasta riippumatta vierailut on sallittu jokaisessa yksikössä. Saattohoidossa olevien asukkaiden läheiset ovat vierailleet yksikössä asiakkaan huoneessa, vierailijat ovat käyttäneet maskeja vierailujen yhteydessä.

Kymsote

Kymsoten tartuntatautien ja infektioiden torjuntayksikkö on 15.6.2020 antanut vanhustenhuollon asumisyksiköiden asukkaiden omaisten tapaamiseen ohjeen, jonka mukaan läheisten kanssa ennalta sovittuja ulkona toteutettavia tapaamisia järjestettiin hoitohenkilökunnan avustuksella asiakaskohtaisesti asiakkaan vointi- ja terveydentilan huomioiden, edellyttäen että vierailija on ehdottomasti terve eikä hänellä ole hengitystieinfektion oireita. Ohjeissa korostettiin, että tapaamisissa on huolehdittava riittävästä turvavälistä (vähintään 2 m). Vierailijoiden suositeltiin käyttävän kertakäyttöistä tai kankaasta suunenäsuojusta. Tällä haluttiin varmistaa, ettei kukaan oireettomana ja tietämättään levittäisi virusta.

Ohjeen mukaan vierailija voi ulkoilla asiakkaan kanssa huomioiden, että esim. pyörätuolia työntävällä henkilöillä tulee aina olla suunenäsuojain, koska turvaväli tällaisessa tilanteessa jää alle 2 m. Korostettiin, että asiakasta ei saa kosketella eikä halata, vaikka vierailijoilla olisi suunenäsuojain käytössä. Ulkoilun toivottiin toteutuvan mieluiten asumisyksikön piha-alueella.

Kesäkuussa annetussa ohjeessa todettiin, että sisätiloissa toteutettua

tapaamista varten järjestetään erillinen tila, jossa huolehditaan 2 metrin turvavälistä. Tapauskohtaisesti arvioiden voitiin tapaamisia järjestää myös asiakkaan omassa huoneessa, esim. vakavasti sairaat ja saattohoidossa olevat asiakkaat. Mikäli omaiset vierailivat asiakkaan huoneessa tuli heidän käyttää suunenäsuojainta koko vierailun ajan.

Omaisten ja läheisten vierailuohjeita tarkennettiin 31.8.2020. Ohje on pääsääntöisesti aikaisemman kaltainen, mutta asiakkaan omassa huoneessa vierailuun ei enää liity asiakkaan vointiin liittyvää tapauskohtaista harkintaa. Lisäksi Kymsojen tartuntatauti- ja infektio- ja torjuntayksikkö on 18.9.2020 antanut ohjeen kotilomien toteutukseen ja asiakkaiden vierailuihin omaisten luona.

Muhoksen kunta

Muhoksen toimintayksiköihin on kesäkuussa 2020 annettu ohje, jonka mukaan vierailuissa tehostetun palveluasumisen yksiköissä tulisi ottaa huomioon seuraavat seikat:

- vierailujen turvallisuudesta huolehdittava
- vierailuista toivotaan sovittavan etukäteen
- omaiset/läheiset voivat vierailla asukkaan luona terveenä
- vierailut sovitaan mielellään ulkotilassa tapahtuvaksi tai halutesaan asukkaan omassa huoneessa, ei yleisissä tiloissa
- vierailijat käyttävät suu-nenäsuojusta ja desinfioivat kätensä tullessaan palvelukodin sisätiloihin
- vierailijoiden saatavilla suu-nenäsuojuksia, käsihuuhdetta sekä toimintaohjeet niiden käytöstä
- vierailijoille ohjattava käsi- ja yskimishygienia
- inhimilliset tekijät huomioiden koskettaminen on sallittua, kun suu-nenäsuojus on paikoillaan ja kädet desinfioitu
- omainen voi käyttää asukasta ulkoilemassa
- asukkaan kotilomat kahvilassa käynnit kauppa-asiointit jne, on sallittu jos asiakkaan turvallisuudesta ja käsihygieniasta pitää huolen
- säilytetään hyvä tehostettu hygieniataso edelleen

Muhoksen kunnan alueella on useita yksityisiä palveluntuottajia sosiaalipalveluissa. Kunnan omaa toimintaa koskevat ohjeistukset on välitetty myös yksityisille palveluntuottajille saman sisältöisinä.

Oulunkaaren kuntayhtymä

Poikkeustilan voimaan astuessa Oulunkaaren kuntayhtymässä noudatettiin alkuun STM:n ja THL ohjetta ehdottomasta vierailukiellosta.

12.5.2020 jälkeen vierailut asumispalveluyksiköissä ovat olleet mahdollisia ulkona, terasseilla ja muissa lasitetuissa erillisissä tiloissa. 24.6 jälkeen, jolloin kansallisia koronarajoitteita purettiin edelleen, vierailut ovat olleet mahdollisia myös asumispalveluyksiköiden sisällä erillisin ohjein. Saattohoitotilanteissa ja muissa erikoistilanteissa vierailuja on järjestetty myös poikkeuslain aikaan noudattaen annettuja varoitomiohjeita. Asukkaiden poistumista yksiköistä ei ole kielletty missään vaiheessa. Vierailuohjetta on tarkastettu vielä 28.8.2020, ja se on

pysynyt ennallaan pienin tarkennuksin 24.6. annetun ohjeen kanssa.

Vierailuohjetta päivitetään edelleen 18.9.2020 saapuneen Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin uuden ohjeen mukaan, jossa vierailijoita voi olla asukkaan luona yhtä aikaa 1-3, mutta muutoin turvatoimet -ja käytännöt säilyvät ennallaan.

24.6.2020 päivitetty asumispalveluiden vierailuohje, jolloin vierailut myös Simossa olivat mahdollisia:

Vierailut 2 hlö kerrallaan, suositus vierailuista edelleen ulkona tai asiakkaan omassa huoneessa. Oleskelua yhteisissä tiloissa ei suositella. Vierailut sovitaan etukäteen ja suosituksena kaksi vierailijaa kerrallaan. Vierailut ehdottomasti terveenä. Suositus vierailusta pidättäytymiseen, jos on käynyt ulkomailla (pois lukien Norja, Tanska, Islanti, Viro, Latvia ja Liettua) tai jos on muuten mahdollisesti altistunut virukselle. Ruotsissa käyneille suositellaan 2 viikon aikaa, jolloin ei kävisi vierailulla. Huomioidaan edelleen turvaetäisyydet, käsihygieniat ja käsidesin käyttö. Vierailijan suositellaan käyttävän suu-nenäsuojaa, jonka saa yksiköstä. Vierailijoita ohjataan käsi- ja yskimishygienia- asioissa. Vierailuissa huolehdittava edelleen turvallisuudesta. Vältetään kosketusta. Inhimilliset tekijät huomioiden asukasta voi koskettaa, kun vierailijalla on suu-nenäsuojus ja hyvin desinfioidut kädet. Suositetaan myös muita yhteydenpitomenetelmiä, puhelut, skype, postikorttitervehdykset jne.

28.8.2020 päivitetty asumispalveluiden vierailuohje:

Vierailuissa asumispalveluyksiköihin tulee noudattaa edelleen kansallisia suosituksia, joiden mukaan asiakastiloihin pääsy rajataan edelleen yksikön henkilökuntaan. Vierailuja voidaan kuitenkin toteuttaa alla olevin keinoin:

- Vierailukielto ei koske asiakkaalle välttämätöntä palvelua antavia henkilöitä, kuten kuntoutustyöntekijöitä tai henkilökohtaisia avustajia.
- Kriittisesti sairaiden ja saattohoidossa olevien asiakkaiden omaisille tulee järjestää mahdollisuus tavata läheistään turvallisissa järjestelyissä.
- Asumispalveluyksiköissä sallitaan 1-2 vierailijaa kerrallaan ja vierailuista tulisi sopia etukäteen ruuhkien välttämiseksi.
- Tapaamiset järjestetään porrastetusti, jotta ne voidaan järjestää sujuvasti ja tartuntariskit minimoiden.
- Vierailijat käyttävät samoja suojaimia kuin hoitohenkilökunta.
- Hoitohenkilökunta opastaa suojainten käytössä.
- Vierailut tapahtuvat asukashuoneessa, parvekkeella tai ulkona.
- Ulkotiloissa tapaamiset ovat mahdollisia isommalla joukolla.
- Vierailulla on huolehdittava turvaväleistä.
- Vierailijan tulee olla terve eikä flunssaisena saa tulla tapaamiseen.
- Omaiset ja läheiset voivat pitää yhteyttä edelleen myös puhelimitse ja muilla sähköisillä viestintävälineillä.

Omaisille, varsinkin iäkkäille aviopuolisoille, on ollut erittäin tärkeää, että he ovat voineet vieraila läheistensä luona. Joissakin yksiköissä on ollut ajoittain ongelmia sellaisten vierailijoiden kanssa, jotka eivät ole noudattaneet annettuja suojautumisohjeita tai kansallisesti annettuja ohjeita ja karanteenisuosituksia ulkomailta palattuaan.

Esperi Care Oy

Esperi Care on selvityksen mukaan seurannut kansallisia ohjeistuksia ja päivittänyt koronaohjeita sitä mukaa kun lainsäädäntö poikkeusoloissa on muuttunut ja kansalliset toimijat STM ja THL ovat ohjeita muuttaneet. Ensimmäinen päivitys poikkeusolojen jälkeen julkaistiin 15.6. ja sen jälkeen kesän aikana ohjeita on muutettu 25.6., 30.6., 9. 7., 15. 7., 11. 8., 14. 8., 2.9., 9.9. ja 24.9.

Selvityksen liitteenä olevassa 15.6.2020 päivätyssä ohjeessa todetaan seuraavaa.

”Emme toistaiseksi ota vastaan ulkopuolisia vierailijoita missään toimintayksiköissämme. Tämä ei koske fysioterapeutteja, jalkahoitajia, kampaajia/partureita sekä rakennusten huoltoon tarvittavia huoltomiehiä, jotka ovat suojavarusteissa. Vierailukielto koskee edelleen Esperin tukipalveluiden työntekijöitä sekä aluepäälliköitä. Poikkeus yllä olevaan ovat esim. lääkärit ja henkilökohtaiset avustajat tai asiakkaille välttämättömät kuntoutuspalvelut, kuten fysio- ja toimintaterapiapalvelut sekä välttämättömät Esperin tukipalvelujen käynnit (kuten aluepäällikön tai luottamusmiehen käynnit) erityistilanteessa. Käynnit hoidetaan suojavarustuksessa (suu-nenäsuojus). Lupa kysytään ennakkoon varautumisryhmältä korona@esperifi.fi.”

Mehiläinen Hoivapalvelut Oy

Mehiläinen on selvityksensä mukaan koko COVID -19 ajan noudattanut kuntakohtaisia ohjeita, jotka ovat perustuneet STM:n tai valvontaviranomaisten (AVI ja VALVIRA) antamiin ohjeisiin, lukuun ottamatta henkilökunnan käyttämiä kirurgisia suu-nenäsuojaimia. Niiden käyttö aloitettiin koko henkilökunnalla maaliskuussa ennen valtakunnallisia suosituksia ja niitä on käytetty jatkuvasti ja käytetään edelleen toimintayksiköissä työskennellessä.

Selvityksen mukaan kuntakohtaisten ohjeiden mukaisesti on mahdollistettu asukkaiden ja läheisten tapaamiset. Läheisille on tarjottu käyttöön kirurgiset suu-nenäsuojaimet, ohjeistettu hyvään käsihygieniaan sekä suositeltu turvavälin (1,5 metriä) pitämistä asukkaisiin. Pääsääntöisesti on suosittu ulkotapaamisia, jotka ovat ensisijaisesti tapahtuneet yksiköiden pihilla. Käytössä on myös siirrettävä tapaamisvaunu, jossa on erilliset sisäänkäynnit ja asukkaan sekä läheisen välillä oleva suojaus. Tämä on antanut mahdollisuuden tartuntaturvallisesti tavata ilman suu-nenäsuojaimia, jolloin myös kasvojen ilmeet ovat paremmin nähtävillä.

Sisätiloissa tapahtuneet vierailut ovat tapahtuneet yksikön rakenteista

riippuen joko asukkaan omassa huoneessa tai erillisessä tapaamistilassa. Tapaamisten osalta läheisille on esitetty toive, että he sopisivat käynneistä etukäteen, jolloin henkilökunta on varmasti paikalla ohjeistamassa sekä käsihygieniassa että suojainten käyttämisessä oikein. Ajoittain tämä vierailuista etukäteen sopiminen sekä suojainten käyttäminen on ollut joidenkin läheisten kanssa haastavaa, joka osaltaan on asettanut toimintayksiköiden muut asukkaat alttiimmaksi COVID -19 tartunnalle.

Asukkaiden yksiköiden ulkopuolella liikkuminen on toteutettu myös kuntakohtaisten ohjeiden mukaisesti ja riippuen toimintayksiköiden asukkaiden omatoimisuudesta. Omatoimiset asukkaat ovat liikkuneet toimintayksiköiden ulkopuolella koko ajan, mutta nyt tartuntamäärien kasvaessa on seurattu valtakunnallisia suosituksia hengityssuojainten käyttämisestä julkisia kulkuneuvoja käytettäessä. Sekä asukkaille että henkilökunnalle Mehiläinen tarjoaa näillä alueilla kirurgiset suu-näsuojaimet käytettäväksi julkisissa kulkuvälineissä.

2.2 Vastaajan ilmoitus siitä, mihin lainsäädäntöön ohjeistukset ovat perustuneet

Eksote

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettu laki (vanhuspalvelulaki), sosiaalihuoltolaki, tartuntatautilaki, terveydenhuoltolaki, työturvallisuuslaki ja Suomen perustuslaki.

Hämeenlinnan kaupunki

Ohjeistukset ovat perustuneet arvioon alueen epidemiologisesta tilanteesta ja siihen liittyvästä, tarvittavasta ohjeistuksesta ympärivuorokautisen hoivan asiakkaiden tartuntariskin minimoimiseksi.

Ohjeistusten laadinnassa on hyödynnetty myös viranomaisten ohjeita, esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla olevia ohjeita vierailuille pitkäaikaishoidon ja -hoivan toimintayksiköissä koronavirusaikana.

Keravan kaupunki

Ohjeistukset perustuvat valtakunnallisiin ohjeistuksiin sekä Keravan tartuntatautilääkärin ohjeisiin ja muun muassa tartuntatautilakiin, sosiaalihuoltolakiin sekä lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Ohjeistukset ovat perustuneet sosiaali- ja terveysministeriön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ohjeistuksiin.

Kymsote

Ohjeistusten perustana on ollut tartuntatautilain velvoite ryhtyä Covid-19 tartunnan leviämisen estämiseen ja vähentämiseen liittyviin toimenpiteisiin sekä STM:n ja THL:n ohjeet.

Muhoksen kunta

Muhoksen sosiaali- ja terveystyö on käsitellyt koronaepidemiaan liittyvät ohjeet sosiaali- ja terveystyöryhmässä, johon kuuluvat sosiaali- ja terveysjohtajan ohella johtava lääkäri (hän on myös Muhoksen tartuntatautilääkäri) vastaava hammaslääkäri, terveyskeskuksen osastonhoitaja, vanhustyön johtaja ja johtava sosiaalityöntekijä.

Selvityksen mukaan ohjeistusta laadittaessa on otettu huomioon sosiaali- ja terveysministeriön, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, työterveyslaitoksen sekä oman Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin antamat ohjeet.

Asukkaiden hoiva- ja huolenpito on perustunut hänen yksilölliseen hoito- ja palvelusuunnitelmaan sosiaalipalveluissa, potilaan terveysasiat on hoidettu yksiköistä vastaavan vanhustenhuollon vastuulääkärin hoito-ohjein terveydenhuollossa ja tarvittaessa edelleen erikoissairaanhoidossa.

Oulunkaaren kuntayhtymä

Koronapandemiaan liittyvät toimintaohjeet ovat perustuneet THL:n, STM:n, Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirien infektioyksiköiden antamiin ohjeisiin, jotka ovat perustuneet vallitsevaan lainsäädäntöön.

Esperi Care Oy

Poikkeusolojen lainsäädäntöön sekä tartuntatautilakiin ja sosiaalihuollon järjestämislakiin ja työturvallisuuslakiin sekä viranomaisten ohjeisiin.

Mehiläinen Hoivapalvelut Oy

”Kaikki ohjeistukset, joita olemme käyttäneet ovat perustuneet joko STM:n tai valvovien viranomaisten (AVI ja VALVIRA) antamiin ohjeistuksiin ja sitä kautta kuntakohtaisiin ohjeisiin. Erillistä tiettyyn lainsäädäntöön perustuvaa ohjeistusta emme ole toiminnassamme tehneet, vaan olemme luottaneet edellä mainittujen toimintaamme valvovien ja ohjaavien tahojen selvittäneen lainsäädännölliset asiat ohjeistuksia antaessaan.”

2.3 Tapaamisten toteuttamisen valvonta yksiköissä

Eksote

Yksiköiden henkilökunta on ohjeistettu vierailujen toteuttamiseksi. Yksiköiden esimiesten kanssa on keskusteltu säännöllisesti hygieniaoheistuksen noudattamisesta ja vierailukäytänteiden toteuttamisesta. Henkilökunta vastaanottaa vieraat, ohjeistaa ja tarvittaessa puuttuu havaittuihin epäkohtiin.

Toimintatavat eivät eroa Eksoten oman toiminnan ja yksityisten palvelutuottajien välillä.

Hämeenlinnan kaupunki

Toimintaohje tapaamisten osalta on toimitettu aina sen muuttuessa sekä kunnan omien yksiköiden että sopimustuottajien vastuhenkilöille. Ohjeen soveltamisesta on käyty keskustelua yhteisillä foorumeilla omien yksiköiden johdon kanssa sekä yksityisten toimijoiden yhteistyöfoorumilla.

Mikäli tapaamisiin liittyen on tullut palautetta, se on käsitelty ko. hoivayksikön johdon kanssa.

Keravan kaupunki

Hoivaosasto Helmiina

12.3.2020 saatiin ensimmäiset tiedot, että vierailuja tullaan rajoittamaan ja 13.3.2020 ilmoitettiin omaisille. Omahoitajat soittivat omaisille ja kertoivat asian. Myös esimies keskusteli puhelimesta tai sähköpostilla omaisten kanssa. Muutamat omaiset eivät heti uskoneet asiaa ja heitä piti käännättää ovelta. Samaan aikaan keskeytettiin myös muun muassa omaishoidettavien lyhytaikaiset hoitajaksot hoivaosastolle. Yhteydenpito omaishoidettaviin oli pääasiassa omaishoidon palveluohjaajan vastuulla. Omaisen sairastumisesta johtuvat jaksot pyrittiin järjestämään.

Fysioterapeutin käynnit Helmiinassa myös keskeytyivät tuolloin. Ohjetta oli virheellisesti tulkittu niin että myös heitä koskisi vierailukielto. 27.4.2020 lähtien fysioterapeutti alkoi käydä taas osastolla. Hänen poissaolonsa näkyy valitettavasti asukkaiden toimintakyvyssä ja muutenkin asukkaat viettivät enemmän aikaa huoneessaan ja heitä nostettiin hyvin vähän istumaan. Tähän oli syynä hygieniaoheistukset turvaväleistä ja ohjeistus rajoittaa liikkumista huoneen ulkopuolella, mitä tulkittiin liian tiukasti. Saattohoidettavien asukkaiden omaiset saivat tietysti vieraille. Heitä opastettiin suojautumaan. 10. 6. 2020 tilanteen rauhoituttua omaisille lähetettiin ohjeistus, jossa kerrottiin, että vierailuja sallitaan jatkossa ulkona. Tätäkin ennen esimerkiksi äitienpäivänä asukkaita oli viety ulos tapaamaan omaisiaan. Omaiset kävivät kesän ajan aktiivisesti ulkoiluttamassa. Alussa ohjeessa oli ulkonaoloajan rajoitus 15-30 minuuttia, mutta se poistettiin juhannuksen jälkeen ja sen

jälkeen omaiset ovat saaneet olla ulkona vapaammin parhaimmillaan 2 tuntiakin. Omaisten on suojautunut suun ja nenän suojauksella koko vierailun ajan. Osastolla tehtiin muutoksia päiväjärjestykseen, jotta kaikki halukkaat asukkaat saadaan avustettua ulkoilemaan omaisten kanssa.

Kesän aikana omaiset eivät voineet vierailla sisätiloissa kuin saattohoitotilanteissa. Omaishoitajat toivat omaisensa hoitajaksolle osaston aulaan saakka. Yhteydenpito omaisiin oli omahoitajien vastuulla ja toiset omaiset kyselivät vointia päivittäin.

17.9.2020 päivitettiin ohjeistus, jossa vierailut sallitaan myös sisällä, mutta pääsääntöisesti edelleen ulkona. Tästä on omaisille kerrottu puhelimesta. Varsinaista erillistä tapaamistilaa ei lähdetty Helmiinaan rakentamaan, vaikka sitäkin suunniteltiin. Osastolle on hankittu syksyä ja talvea varten ulkoilupussukoita, joihin asukas on helppo laittaa ja hänellä on lämmin.

Hopeahovin palvelukeskus

Yksikön ulko-ovet ovat lukittuina ympäri vuorokauden. Kevään aikana ainoastaan poikkeustilanteissa (esim. asukkaan toimintakyvyn lasku, saattohoito) esimiehen luvalla vierailut olivat sallittuja muuten kuin ulkoilutiloissa. Omaiset eivät ole voineet itsenäisesti tulla sisätiloihin.

Hoivakoti Vomma

Hoivakoti Vomman ulko-ovet ovat suljettuina ympäri vuorokauden. Esimiehen luvalla tapaamiset hoivakodissa sisällä ovat olleet mahdollisia: saattohoidossa olevien ja asukkaiden, joiden vointi on heikentynyt kriittiseksi. Esimies ja apulaisosastonhoitaja konsultoivat näissä tilanteissa myös lääkäriä.

Hoitohenkilökunta opasti ja perehdytti omaiset suojainten käyttöön henkilökohtaisesti. Käynnit olivat ennalta sovittuja, ne merkattiin kalenteriin ja kirjattiin tapaamisten jälkeen potilastietojärjestelmään kunkin asukkaan kohdalle. Osalla asukkaista oli hoitaja mukana tapaamisessa.

Ostopalvelut

Arjessa selviytymistä tukevien palveluiden vastuualueen valvontatiimi on saanut jatkuvasti tietoa kaupungin omien tehostetun palveluasumisen yksiköiden omaistapaamisten toteutumisesta. Asiakasohjaus- ja valvontayksikön esimies on aikajaksolla 17.3.2020-3.6.2020 kontaktoinut vähintään kerran viikossa ostopalveluyksiköiden esimiehiä. Puhelinkeskusteluissa on varmistuttu siitä, että asukkaiden ja omaisten välinen yhteydenpito toteutuu ja tapaamiset ovat jollain muotoa mahdollisia asukkaan ja omaisten niin toivoessa.

Keravan kaupungin hygieniahoitaja on toimittanut kaupungin viimeisimmät ohjeet niin omiin kuin ostopalveluyksiköihin keskitetysti. Näiden ohjeiden ymmärrys ja niiden noudattaminen on ollut myös viikottaisten

keskustelujen aiheena. Täten on varmistettu, että tapaamiset ovat olleet yhtäläisiä sekä omissa, että ostopalveluyksiköissä.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Omien yksiköiden henkilökunnalle on laadittu kirjallisia ohjeita sekä järjestetty infotilaisuuksia teamsin välityksellä, joissa on käsitelty myös läheisten vierailujen järjestämistä ikääntyneiden asumisyksiköissä. Lisäksi yksiköiden palveluesimiehiä on ohjeistettu asukkaiden ja heidän läheistensä tapaamisten järjestämisessä. Yksityisten yksiköiden vierailukäytännöistä ja toimintatavoista on keskusteltu muun yhteydenpidon ohessa. Lisäksi alueen yksityisiin asumisyksiköihin tiedottamista on tehostettu syksyn kuluessa, näissä tiedotteissa on käsitelty myös vierailujen järjestämistä asumisyksiköissä. Yksityisten palveluntuottajien vierailujen toteutumista ei ole valvottu erillisillä valvontakäynneillä.

Kymsote

Covid-19 tilanteesta sekä siihen liittyvistä tapaamisohjeista ja tapaamisten toteuttamisesta keskustellaan viikoittain palveluesimiesten viikokopalaverissa. Päivitetyt ohjeet välitetään aina Kymsoten oman tuotannon ja yksityisten palvelun tuottajien yksiköihin. Palveluntuottajilta edellytetään samaa toimintatapaa, kuin kuntayhtymien omiin yksiköihin on annettu. Ohjeiden tulkinta ja pelko taudin leviämisestä ovat toisinaan aiheuttaneet epäselvyyttä. Joissain tapauksissa kyseessä ovat olleet palveluntuottajan omat vierailurajoitukset, jotka ovat olleet tiukemmat kuin Kymsoten asettamat ohjeet. Palautetta on tullut lähinnä vierailuaikojen ja paikkojen rajoituksista. Palautteesta on oltu välittömästi yhteydessä palveluntuottajaan ja vierailukäytännöistä on saatu sovittua ratkaisuja, jotka ovat turvallisuusseikat huomioiden mahdollistaneet tapaamiset asukkaiden ja heidän omaistensa kanssa.

Muhoksen kunta

Kunnan omaa tehostetun palveluasumisen yksikköä valvotaan oma-valvonnalla. Yksiköstä on saatavilla reaaliaikaiset henkilöstömitoitusta ja asiakaskuormitustiedot, joita seurataan säännöllisesti. Asiakkaiden ja omaisten reklamaatiot käsitellään viivytyksettä. Omaisten varsinaisia reklamaatioita koronaan liittyen ei ole tullut, mutta muun muassa vierailuja koskevan ohjeistuksen perusteluista on haluttu yksittäistapauksissa keskustella. Koronaepidemia ja sen vaikutukset palvelutuotantoon eivät näyttäisi niinkään rasittaneet yksikön varsinaisia asiakkaita vaan ennemminkin osaa heidän omaisistaan ja läheisistään.

Muhoksen kunta hankkii tehostetun palveluasumisen palveluja sekä sopimusperusteisesti että palvelusetelillä. Yksityisiä palveluntuottajia valvotaan vuosittaisilla valvontakäynneillä ja puuttamalla mahdollisiin reklamaatioihin viipymättä. Asiakkaan asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai -ohjaaja toimii edunvalvojana asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelman muutosten tai päivityksen yhteydessä. Omaistapaamisiin liittyen on tullut yksi reklamaatio, jossa oltiin tyytymättömiä yksikön toimenpiteisiin asiakkaiden suojaamisessa koronaepidemiaalta. Reklamaatio on käsitelty palveluntuottajan kanssa.

Muhoksen kunnan viranhaltijat ovat olleet poikkeustilan aikana säännöllisesti yhteydessä alueellamme oleviin yksityisiin palvelukoteihin. Vanhustyön johtaja on pitänyt yhteyttä yleisluontoisesti kuulumisia kysellen soittokierroksella ja sähköpostia on vaihdettu tarvittaessa muun muassa liittyen ohjeisiin tai suojavaarusteisiin. Alueella on noudatettu valtakunnallisia ohjeita ja sijaintikunnan yleisiä toimintaohjeita. Yksityisiä palveluntuottajia ohjaavat myös omistajatahot, mutta ohjeistukset eivät ole poikenneet yleisistä ohjeista.

Oulunkaaren kuntayhtymä

Omaisat sopivat tapaamisista yksikön kanssa etukäteen, jotta vierailut eivät ruuhkaannu ja vieraat voidaan ottaa turvallisesti vastaan. Henkilökunta ohjeistaa vierailijoita turvatoimissa (suojaisten käyttö, käsien pesu ja desinfiointi, turvavälit) Tapaamiskäytännöistä on myös kirjalliset ohjeet yksiköiden ulko-ovissa, yksiköissä sekä Oulunkaaren internet-sivuilla. Asumispalveluyksikköjen ulko-ovet ovat lukittuina, joten vierailijat eivät pääse sisään ilman oven avausta.

Sopimustuottajille on lähetetty samat kirjalliset ohjeet kuin on omilla yksiköissä. Vierailukäytännöistä on käyty myös sähköposti viestintää sekä puhelinkeskusteluja sopimustuottajien kanssa. Jos on tullut ilmi, että vierailukäytännöt ovat eriäviä oman toiminnan kanssa, on sopimustuottajia ohjeistettu noudattamaan Oulunkaaren käytäntöjä, jotka perustuvat THL:n, STM:n sekä sairaanhoitopiirien antamiin ohjeisiin.

Esperi Care Oy

Esperi Care on tehnyt yksiköilleen koronapandemian varautumisohjeet, joissa tapaamisista on ohjeistettu. Ohjeistukset pohjautuvat viranomaisten ja palvelunostajien ohjeistuksiin koskien tartuntamääriä, taudin ilmaantuvuutta ja oireilua alueittain ja yksiköittäin. Lisäksi Esperi Care on käsitellyt asiakaspalautteet ja reagoinut niihin tarvittaessa ohjeistuksia selventämällä.

Ohjeistukset on tiedotettu yksiköihin päivittäisinä uutisina sekä käyty läpi vielä erillisillä korona-kyselytunneilla. Esperi Care on vastannut henkilöstön tiedusteluihin vierailujen mahdollisuuksista sekä sähköpostitse että koronaan keskittyvien kyselytuntien aikana. Kyselytunteja on pidetty juhannukseen saakka 2 kertaa viikossa, kesän aikana kerran viikossa.

Henkilöstön tukipalvelu, nk. koronaposti on toiminut toukokuun loppuun saakka joka päivä 8–22, kesäkuun alusta arkena 8–16 ja viikonloppuisin johtamislinjan mukaisesti aina liiketoimintajohtajaan ja johtoryhmään saakka.

Esperi Care on seurannut kuntien kanssa tehtyjä sopimuksia ja voimassa olevia kansallisia ohjeistuksia.

Mehiläinen Hoivapalvelut Oy

Annetun selvityksen mukaan selvitysajankohtana kaikkien kuntien alueella sisätapaamiset ovat viimein sallittuja, mutta yksittäisiä tartuntatautilääkärin määräämiä määräaikaista vierailukieltoja toimintayksiköihin on tullut. Kunnan antamat ohjeet ovat etusijalla vierailuja toteutettaessa.

Mehiläisessä on pyritty yhteistyössä asukkaiden läheisten kanssa sopimaan heidän vierailujensa ajankohdat siten, että paikalla oleva henkilökunta pystyy ottamaan jokaisen vierailijan vastaan, ohjeistamaan käsihygieniassa sekä suojaruusteiden käyttämisessä. Läheiset ohjataan suorinta tietä joko asukkaan omaan huoneeseen tai erilliseen tapaamistilaan tai mieluiten ulkona tapahtuvaan tapaamiseen. Turvavälin pitämisestä ohjeistetaan samalla, mutta sen noudattamista ei kukaan henkilökunnasta ole esimerkiksi asukashuoneissa paikan päällä valvomassa. Kuntakohtaisten ohjeiden mukaisesti tapaamisten kestoaikaa on tarvittaessa rajoitettu ja kesto aika kerrotaan vierailusta sopimisen yhteydessä. Myös lemmikkieläinten vierailut ovat sallittuja, mikäli eläinten ei anneta kulkea asukkaan luota toisen luo. Läheisten määrää sisätiloissa tapahtuviin vierailuihin on rajoitettu käytettävissä olevaan tilaan suhteutettuna siten, että turvaväleistä voidaan huolehtia.

Ohjeistuksen mukaan vierailijoita ei voida ottaa vastaan toimintayksikköön, mikäli heillä on ylähengitystie tai vatsaoireita. Vierailuista sovitettaessa on pyritty selvittämään 14 vuorokautta ennen tapahtuneet ulkomaanmatkat, jolloin vierailua yksikössä tulee välttää.

Mikäli yksikössä ilmenee asukkaalla tai asukkailla hengitystie- tai vatsaoireita, vierailut pyritään keskeyttämään tarkempien tutkimustulosten valmistumisen ajaksi. Asiasta informoidaan tällöin asukkaiden läheisiä ja pyydetään välttämään vierailuja, mutta mikäli jokin läheinen ei suostu pyynnöistä huolimatta pitämään taukoa vierailuistaan tämän aikaa, niin vierailua ei estetä. Selvityksen mukaan tämän katsotaan kuitenkin vaarantavan mahdollisen COVID -19 tartunnan leviämisen estämistä.

2.4 Toteutetut yksilölliset ratkaisut asukkaiden tapaamisiin ja yksikön ulkopuolella liikkumiseen liittyen

Eksote

Asukkaiden osallistuminen asumisyksikön ulkopuolisiin perhetapahtumiin tai tapaamisiin on mahdollistettu, esimerkiksi erilaiset lähipiirin juhlat, merkkipäivät ja hautajaiset. Asukkaalle on mahdollistettu käyntejä yksiköiden ulkopuolelle, (esimerkiksi kampaamo- ja parturikäynnit, mökkivierailut, laavulla makkarapaistossa käynnit) hygieniaohjeet ja turvavälit huomioiden.

Eksotella on otettu käyttöön ja kehitetty digiratkaisuja (Skype ja tablet-laitteet), joiden avulla yhteydenpito mahdollistuu.

Tapaamispaikkoja on järjestetty erilaisiin tiloihin (lasitetut parvekkeet, erilliset huonetilat ym.) Vierailujen toteuttamisessa on järjestetty asiakaskohtaisia, yksilöllisiä ratkaisuja, esimerkiksi erillisiä tapaamistiloja. Saattohoitotilanteissa vierailut on järjestetty joustavasti, kuitenkin niin että muiden asukkaiden tai henkilökunnan terveysturvallisuus ei vaarannu.

Hämeenlinnan kaupunki

Asiakaskohtaiset tilanteet ja ratkaisut ovat vaihdelleet yksiköittäin. Tarvittaessa yksilöllisen tilanteen arvioinnissa ja suunnittelussa on konsultoitu myös infektioasiantuntijoita. Hoivayksiköistä saatujen tietojen perusteella yksilöllisiä ratkaisuja on tehty mm. seuraavissa tilanteissa:

Saattohoito:

Vierailujen toteuttaminen saattohoitotilanteissa on suunniteltu erikseen ja yksilöllisesti. Saattohoitotilanteissa on suunniteltu tapaamismahdollisuudet siten, että vierailut ovat mahdollisia joustavasti ja rauhallisesti yksityisyyden suojaa erityisesti kunnioittaen.

Juhliin osallistuminen:

Yksilölliset ratkaisut ovat liittyneet asiakkaan mahdollisuuteen osallistua perhejuhliin, syntymäpäiville, asiointiin erilaisissa palveluissa yksikön ulkopuolella. Merkkihenkilö on voinut vieraila hoivakodissa kuvien ja videoiden kera tai videovälitteisesti on mahdollistettu osallistumisia mm. häjäjuhliin. Syntymäpäiviä on vietetty hoivakotien piha-alueilla. Myös hautajaisiin osallistumisia on suunniteltu ja sovittu erikseen.

Tapaamistilat:

Yksiköissä on otettu käyttöön erillinen kohtaamispaikka, tapaamisbussi tai muu erillinen vierailutila.

Ulkoilu:

Kesällä on hyödynnetty ulkona kävely- ja pyörätuoliretkeilyn mahdollisuuksia. Läheisiä on kannustettu ulkoilemaan paljon asukkaiden kanssa.

Keravan kaupunki

Esimerkkejä yhteydenpidon toteuttamisesta:

Omaisille otettiin valokuvia asukkaasta ja lähetettiin sähköpostilla tai kuvaviestillä. Yhteydenpidon tärkeyttä painotettiin moneen kertaan. Tabletin avulla voi soittaa videopuheluita omaisten ja asiakkaiden välillä. (Hoivaosasto Helmiina)

Rakennettiin erillinen tapaamistila palvelukeskuksen yhteiseen tilaan. Tilaan pääsee suoraan erillisestä ovesta. Palvelukeskuksen arkkitehtuuri mahdollisti tapaamiset turvavälein aidatuilla piha-alueilla. Yksi omainen tulee jokaisena päivänä pienen kodin parvekkeen alle autolleen ja soittaa puolisolalle musiikkia. Puoliso on säänmukaisesti pukeutuneena parvekkeella. (Hopeahovin palvelukeskus)

Osa omaisista on tavannut läheiseen takapihan aidan takana, turvallisen välimatkan ja suojauksen kera. Kultasiiven pienkodin asukkaiden omaisilla on ollut mahdollisuus tavata läheisiään terassin ulkopuolella. Nähdessä toisensa terassin lasin läpi.

Yhteyttä on pidetty myös puhelimen välityksellä kuvan kera ja ilman. Ylä- ja alakerrassa osastoilla on tabletit, joiden kautta on vietetty muun muassa syntymäpäiväjuhlat.

Yksi innovointi oli pitkä ilmastointiputki, jonka läpi puhuessa puhe kuuluu paremmin kuin puhelimen kautta. (Kyseessä hyvin hiljaisen äänen omaava asukas.) Puheyhteys otettiin takapihalla.

Osa omaisista on tullut viikoittain vilkuttamaan ikkunan taakse samalla kun ovat puhuneet omaisensa kanssa puhelimesta.

Tarjolla on ollut uusi tapaamistila tapaamisia varten (18.9.2020 jälkeen) Asukkailla on mahdollisuus tavata läheisiään myös omassa huoneessaan (18.9.2020 jälkeen). (Hoivakoti Vomma)

Ostopalvelut

Asiakasohjaus ja valvontayksikön esimies on palveluntuottajia ohjatesaan kiinnittänyt huomiota siihen, että käytännön tavat tapaamisten toteuttamiseen ovat kovin erilaisia eri yksiköissä. Tämän vuoksi tehostetun palveluasumisen palvelut tuottajille järjestettiin 26.5.2020 teamswebinaari, jossa käsiteltiin muun muassa korona-ajan tuomia haasteita arjen toteuttamiseen. Tilaisuuteen oli kutsuttu ja osallistui sekä omien yksiköiden että ostopalveluyksiköiden esimiehiä ja henkilöstöä. Palveluntuottajia edusti 25 osallistujaa, jossa olivat mukana kaikki Keravan kaupungin alueella palvelua tuottavat yksiköt, sekä jonkun verran myös muiden paikkakuntien yksiköitä. Tilaisuudessa puhui hygieniahoitaja, mutta sen lisäksi ääneen pääsivät myös palveluntuottajat. Tilaisuudessa jaettiin kaikkien hyödynnettäväksi eri yksiköiden yksilöllisiä ja kekseliäitä tapoja toteuttaa tapaamiset omaisten kanssa.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Saattohoidossa olevan potilaan läheiselle, joka oli itsekkin hoidossa toisessa yksikössä, järjestettiin mahdollisuus vierailu kuolevan luona. Asukkaiden psyykkistä tilannetta on pyritty arvioimaan yksilöllisesti ja tarvittaessa järjestämään tapaamiset läheisten kanssa tapaamisrajoituksista huolimatta, myös silloin kun kyseessä ei ole saattohoito. Asukkaiden liikkuminen yksiköiden ulkopuolelle on sallittu, esimerkkeinä muun muassa asiointimatkat, vierailut kotona tai sukulaisten kesämökeillä, ja ohjeen mukaan yksikköön palaamisen jälkeen tarkkaillaan mahdollisten infektioiden oireiden esiintymistä.

Kymsote

Toimintayksiköissä on annettu yksilöllisiä lupia vierailu yksikön ulkopuolella esim. hautajaisiin tai urnanlaskuun tai syntymäpäiville. Näissä tilanteissa omaisten kanssa on käyty keskustelu turvaväleistä

ja suojainten käytöstä sekä keskusteltu, miten suurista henkilömääristä tilaisuuksissa on kyse. Asukkaita on käynyt myös päivävierailuilla omaistensa luona tai he ovat omaistensa saattamina käyneet esim. röntgentutkimuksissa tai hammaslääkärissä.

Muhoksen kunta

Tehostetun palveluasumisen asiakkaiden hoito ja hoiva ovat perustuneet yksilölliseen hoito- ja palvelusuunnitelmaan ja kulloiseenkin terveyden ja toimintakyvyn tilaan. Vanhustenhuollon asumispalveluyksiköitä on ohjeistettu omaistapaamisten ja asukkaiden yksikön ulkopuolisten liikkumisen järjestämisessä. Muhoksen kunnan tai kunnan alueella sijaitsevista tehostetun palveluasumisen yksiköissä ei ole ollut koronatartunnan saaneita tai siihen altistuneita asiakkaita, joiden kohdalla olisi tullut kysymykseen kunnan tartuntataudeista vastaavan lääkärin tekemä kirjallinen karanteeni tai yhdistys päätös.

Asumispalveluyksikön uudet asukkaat ovat tulleet poikkeusolojen aikana hallitusti ryhmätiloihin mukaan. Osa hoivakodeista on pystynyt varsin hyvin jakamaan toimintansa pieniin moduuleihin tai soluihin, mikä on helpottanut arjessa turvallisesti toimimista. Heti poikkeustilan päätyttyä tapaamisia omaisten ja asukkaiden välillä on tuettu ja järjestetty suojautumistoimia (maskit, ohjattu käsihygieniä) hyödyntäen.

Oulunkaaren kuntayhtymä

Kun tapaamiset keväällä eivät olleet mahdollisia yksiköiden sisällä, niin tapaamisia järjestettiin lasin läpi. Asumispalveluyksiköissä on lasitetuja terasseja tai isoja lasisia tuulikaappeja, joten tapaamiset olivat kohtalaisen helppo järjestää. Ulkotapaamisiin terasseilla ulkokalusteita/istuinryhmiä järjestettiin siten, että tarvittava turvaväli toteutui. Vierailujen järjestämistä ulkona helpottivat kauniit säät.

Asukkaat asuvat omissa huoneissa, joten sisätiloissa vierailut tapahtuvat pääsääntöisesti asukkaan omassa huoneessa. Tarvittaessa vierailija voi myös yöpyä asukkaan huoneessa.

Joissakin yksiköissä vierailijoita voivat käyttää myös muita ulko-ovia kuin pääovea, jolloin vierailija ei kulje koko yksikön läpi, vaan pääsee lyhyttä tietä omaisen huoneeseen. Syntymäpäiväjuhlia tai muita perhejuhlia on voitu järjestää joko asumispalveluyksikön terassilla tai yksikön sisätiloissa kokoontumisrajoitusten puitteissa ja huomioiden turvavälit sekä turvakäyttäytyminen. Käytössä on ollut koko ajan myös sähköisissä viestintävälineitä ja mm. skype-puhelut ovat olleet joissakin yksiköissä suosittuja. Asukkaiden omaisia on kannustettu ulkoiluun asukkaan kanssa.

Selvityksessä todetaan, että Oulunkaareissa ymmärrettiin jo koronapandemian alkuvaiheessa, että ettei asukasta voi kieltää poistumasta asumispalveluyksiköstä. Asukkaalla on ollut koko ajan mahdollisuus käyttää sosiaalihuoltolain mukaisia liikkumista tukevia palveluita tai omaisen on voinut käyttää asukasta kyläilemässä tai asioilla. Näissä tapauksissa asukasta ja omaista on ohjeistettu toimimaan annettujen

turvaohjeiden mukaisesti.

Varsinkin aviopuolisoille tai muille lähiomaisille on ollut tärkeää päästä tapaamaan läheistään asumispalveluyksikköön. Saattohoitotilanteissa tai muissa tilanteissa, jossa omainen on ollut huolissaan asukkaan voinnista, tapaamiset on aina järjestetty. Jonkin verran on ollut myös kauempaa / pitkien välimatkojen päästä tulleita vierailijoita, joille on edelleen tapaaminen asukkaan kanssa järjestynyt.

Esperi Care Oy

Esperi Caren kodeissa on ollut keväästä lähtien mahdollisuus tavata turvallisesti joko ulkona tai sitä varten ideoiduissa erillisissä tapaamis-konteissa, -tiloissa, -ikkunoissa tai kiertävässä tapaamisbussissa. Käytössä on ollut myös virtuaaliset työkalut, jos ja kun asukas on niitä kyyennyt itse tai avustettuna käyttämään.

Esperi Caren kotien ulkopuolisille käynneille, kuten esimerkiksi poliklinikkakäynneille, yhtiö on suosittanut liikkumaan suu-nenäsuojalla varustettuna ja turvavälistä huolehtien. Esperi Care on suosinut turvallisia tapaamisia ulkona säiden lämmentyessä. Alkuun suu-nenäsuojuksin varustettuina ja turvaväleistä huolehtien, myöhemmin kesällä myös asukasta ulkoilussa avustaen, mikäli läheinen on ollut itse terve.

Pandemian alkuvaiheesta alkaen Esperi Care on ohjeistanut henkilöstöä siitä, että läheiset voivat tavata asukkaita sisätiloissa saattohoitotilanteissa ja muissa erikseen sovitussa haasteellisissa tilanteissa suojautuneena ja henkilökohtaisesti ohjattuna. Oireettomien läheisten on ollut syyskuusta lähtien mahdollista erikseen sovitusti tulla myös sisätiloihin asukkaan luo suojattuna ja turvaväleistä huolehtien, mikäli eivät itse ole karanteenissa.

Esperi Caren tytäryhtiön Saga Caren palvelutalojen asukkaat ovat kulkeneet koko korona-ajan vapaasti ja heille on annettu tietoa viranomaisten suosituksista ja rajoituksista. Saga Caren palvelutaloissa on rajoitettu ainoastaan ulkopuolisten vierailuja. Läheisten vierailut sisällä talossa sallittiin 18.6.2020 alkaen.

Mehiläinen Hoivapalvelut Oy

Käyttöön on hankittu tapaamisvaunu, jossa asukkaan ja läheisten tapaaminen voi tapahtua tartuntaturvallisesti asukkaan ja läheisen välissä olevan pleksin molemmin puolin. Minkäänlainen koskettaminen on tällöin kuitenkin mahdotonta. Tapaamisvaunuja on tilattu 2 kappaletta lisää ja niitä siirretään pääasiallisesti niiden yksiköiden välillä, joissa sisätapaamiset ovat haasteellisia toteuttaa sekä joissa tartuntatilanne saattaisi estää asukkaiden ja läheisten tapaamiset pidemmän aikaa. Ulkotapaamisia on talvikaudella haastavampi toteuttaa, jonka vuoksi tapaamisvaunujen määrää lisätään.

Yksikön ulkopuolella liikkumiseen ei ole käytössä erillisiä ratkaisuja, koska voimassa olevia rajoituksia ulkopuolella liikkumiseen ei ole annettu. Läheisiä on ohjeistettu pitämään turvaväliä asukkaisiin, mikäli se

on mahdollista ja mikäli turvavälistä ei voi huolehtia, niin läheisten käyttöön tarjotaan kirurginen suu-nenäsuojain.

Mahdollisilla toimintayksikön ulkopuolisilla asiointikäynneillä asukkaalle tarjotaan myös kirurginen suu-nenäsuojain, mikäli hänen vointinsa sen käyttämisen sallii. Etukäteen selvitetään esimerkiksi parturi- ja kampaamokäynneillä, että palvelun tarjoaja pystyisi suojaamaan itsensä suu-nenäsuojaimella asukkaan suojaamiseksi.

2.5 Tiedottaminen ohjeistusten mukaisista toimintatavoista

Eksote

Asukkaita ja heidän läheisiään on tiedotettu ja ohjeistettu toimintatavoista eri kanavien kautta, muun muassa nettisivut, facebook, media-tiedote, sähköposti, paperiset tiedotteet ja puhelin.

Hämeenlinnan kaupunki

Yleisesti yksiköissä:

Kaupungin nettisivut, yksiköiden facebook-sivut
Puhelimitse, puhelinsoittojen ja tapaamisten yhteydessä
Sähköposti ja tekstiviestit
Uuden asiakkaan tullessa yksikköön
Asukkaita informoitu suullisesti

Yksittäisissä yksiköissä:

Ohje lähetetty postitse läheisille
Ohjeesta lähetetty kuvaviesti puhelimella läheisille
Ohjeet ulko-ovissa
Tiedotettu omaisten whatsapp-ryhmässä

Keravan kaupunki

Esimerkkejä toimintatavoista:

Omahoitajat pitivät yhteyttä omaisiin eri kanavien avulla.
Asukkaita ja omaisia on tiedotettu kirjeellä ja/tai puhelimitse. Omaisten kirjeessä on kerrottu toimintaohjeet.
Asukkaita on tiedotettu suullisesti päivittäin.
Omaisia on tiedotettu suullisesti tapaamisten yhteydessä, sopiessa seuraavaa tapaamista, puhelimitse, sähköpostilla ja kirjeitse.
Hoivakodin ovesa on ollut tiedote ajankohtaisesta tilanteesta.
Uudet tapaamisohjeet on tiedotettu 18.9.2020 suurimmalle osalle puhelimitse ja niille, joita ei tavoitettu kirjeitse ja/ tai sähköpostilla.

Ostopalvelut

Ostopalveluissa on oltu tiiviisti yhteydessä asukkaiden omaisiin kevään aikana. Lähes kaikissa hoivayksiköissä on ollut käytössä tapa, että omahoitaja tai esimies kontaktoi omaisia ja kertoo, millä tavoin kulloinkin tapaaminen on mahdollista järjestää ja minkälaisin ohjeistuksiin. Osa palveluntuottajista on lähettänyt myös omaisille kirjeitä

yksiköidensä ohjeistuksiin liittyen. Yksiköistä on tullut viestiä, että henkilökunta on sitoutunut noudattamaan tapaamiselle asetettujen toimintatapojen toteutumista ohjaamalla omaisia toimimaan turvallisesti. Myös esimiehet kertoivat ottaneensa tiukan linjan siinä, että kaikilla hoitajilla on tiedossa tapaamiseen liittyvät käytännön ohjeet ja käytäntöjen toteutumista on valvottu myös esimiesten toimesta.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Yksiköissä on ollut erilaisia tapoja tiedottaa tapaamisia koskevista toimintatavoista läheisille. Osassa yksiköistä on lähetetty asiasta kirje, osassa on soitettu läheisille ja osaa läheisistä on informoitu toimintatavoista myös heidän käydessään tai soittaessaan yksikköön.

Kymsote

Asiakkaiden kanssa puhutaan päivittäin siitä, miksi omaiset tapaamisissa suojautuvat ja miksi on tärkeää pitää turvaväliä. Varotoimien toteutus on ollut ajoittain pulmallista, kun kyseessä ovat pääosin muistisairaat asiakkaat. Omaisille vierailukäytännöistä on tiedotettu puhelimitse, kirjeellä, tekstiviestillä, sähköpostilla sekä Kymsoten verkkosivujen välityksellä. Vierailuohjeet löytyvät myös hoivakotien ulko-ovista. Vierailujen aikana omaisille on kerrattu ohjeiden mukaisia toimintatapoja.

Muhoksen kunta

Oma erillinen ohje on jaossa ja näkyvillä eri yksiköissä. Yksiköiden henkilökunta on ohjannut ja neuvonut omaisia tilanteen ja tarpeen mukaan. Muhoksen kunnan sivuilla on kootusti tiedotteita koronaepidemiasta ja sen vaikutuksista palveluihin ja palvelujen käyttöön.

Oulunkaaren kuntayhtymä

Omaistapaamiset on ohjeistettu STM:n, THL:n ,Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin sekä Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin antamien tiedotustilaisuuksien ja kirjallisten ohjeiden mukaisesti. Tiedotteiden perusteella asumispalveluyksiköihin tehty kirjallinen vierailuohje on toimitettu kaikkiin asumispalveluyksiköihin. Vierailuista on tiedotettu myös mm. Oulunkaaren internetsivuilla sekä paikallislehdissä. STM:n julkaistuja ohjeita on jaettu myös alueen yksityisille palvelujentuottajille.

Kokonaisuutena tiedottaminen on toteutettu seuraavasti:

- Oulunkaaren internet-sivujen kautta
- paikallislehdissä
- kuntatiedotteissa
- kirjallisia tiedotteita suoraan omaisille, asiakkaille (kotihoitoon asiakkaat) ja muille toimijoille,
- yksiköiden ulko-ovilla ja seinillä on tiedotteita
- terveysasemien info-TV:n kautta
- suoraa suusanallista tiedottamista ja ohjausta

Esperi Care Oy

Esperi Care on tiedottanut toiminnasta poikkeusoloissa verkkosivuilla uutisina sekä erillisellä korona-sivustolla, yksiköiden seinillä ja ovilla, yksiköiden omissa tiedotteissa koteihin ja yksiköihin soittavia läheisiä on informoitu. Esperi Care on lisäksi lähettänyt konsernin toimitusjohtajan kirjeitä tekstiviesteinä 9.4. ja 20.5. Näissä viesteissä on kerrottu yhtiön toimenpiteistä asukkaiden ja henkilöstön suojelemiseksi sekä erilaisista tapaamismuodoista. Samalla Esperi Care on pyytänyt läheisiä ottamaan yhteyttä suoraan koteihin vierailuihin liittyen sekä antamaan omia yhteystietojaan voidakseen pitää heidät entistä paremmin tilanteen tasalla.

Loppukesästä joidenkin asukkaiden läheisten välinpitämätön suojautuminen johti siihen, että vierailukäynneistä ja suojautumisesta muistutettiin; ilman suu-nenä suojusta ja hyvää käsihygieniaa ei ole ollut mahdollista tulla vierailulle yksiköihin.

Mehiläinen Hoivapalvelut Oy

Sitä mukaa kun STM:n, Valviran ja THL:n ohjeistukset ovat muuttuneet, hoivayksiköissä on reagoitu mahdollisimman nopeasti asukkaita ja heidän läheisiään koskeviin toimintatapoihin. Pääsääntöisesti on kuitenkin odotettu kuntien antamia ohjeistuksia ja toimittu niiden mukaisesti. Valtiollisiin ohjeisiin perustuneet omat ohjeet on laadittu aina niiden muuttuessa, mutta aina sillä lisäohjeistuksella, että kunnan ohjeet ohittavat Mehiläisen antamat ohjeistukset, ellei kyse ole ollut henkilöstöä koskevista ohjeistuksista (kirurgisen suu-nenäsuojaimen käyttö maaliskuusta 2020 lähtien kaikissa toimintayksiköissä).

2.6 Mahdollisen henkilöstövajeen tai kesäloma-ajan vaikutus vierailujen ja asiointien järjestämiseen

Eksote

Henkilöstömäärällä tai kesäloma-ajalla ei ole ollut vaikutusta vierailujen tai asiointien järjestämiseen.

Hämeenlinnan kaupunki

Henkilöstövaje tai kesäloma-aika ei ole vaikuttanut vierailujen tai asiointien järjestämiseen. Joskus vierailuja on jouduttu aikatauluttamaan tai porrastamaan enemmän, jotta vierailut on voitu ohjata henkilöstön toimesta turvallisesti.

Keravan kaupunki

Vierailut on sovittu etukäteen toiminnan organisoimiseksi. Henkilöstön tilanne ei ole vaikuttanut vierailuiden mahdollistamiseen. (Hoivaosasta Helmiina)

Vierailut on sovitettu etukäteen toiminnan organisoimiseksi. Henkilöstötilanne ei ole vaikuttanut vierailujen mahdollistamiseen. Kesä nuoret

olivat apuna ulkoilussa kesä-heinäkuussa ohjatusti. (Hopeahovin palvelukeskus)

Niinä päivinä, jolloin miehitys on ollut pienempi, on fysioterapeutti osallistunut tapaamisten organisointiin vahvemmin. Varsinaista henkilöstövajetta ei ole ollut. Lisäksi muun muassa kesä-heinäkuussa hoivakodissa työskenteli yhteensä 9 hoivakodin arjessa avustavaa kesänuorta. He osallistuivat myös asukkaiden ulkoiluun ja omaistapaamisiin avustamalla henkilökuntaa. Hoivakoti Vomassa työskennellään 2–3 hengen työryhmissä pienkodeittain. Omaistapaamiset on sovittu porrastettuun aikatauluun ja tämä on mahdollistanut tarvittaessa myös henkilökunnan läsnäolon tapaamisissa.

Sekä oman palvelutuotannon hoivakodeissa että ostopalveluissa noudatetaan samaa palvelukuvausta ja sen määrittämää mitoitusta. Mitoituksen toteutumisesta raportoidaan erillisellä taulukkolomakkeella asiakasohjaus- ja valvontayksikön esimiehelle kuukausittain. (Hoivakoti Vomma)

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Henkilöstövaje tai kesäloma-aika ei ole vaikuttanut vierailujen tai asiointien järjestämiseen. Asukkaiden läheisiä on päivittäin kannustettu vierailuihin kesän aikana.

Kymsote

Henkilöstövaje tai kesäloma-aika ei sinällään vaikuttanut vierailujen tai asiointien järjestämiseen. Joillekin sijaisille vierailuihin liittyvät toimitatavat ovat olleet epäselviä ja niitä on pitänyt kerrata ja tarkentaa hyvin. Myös hoitajan kielitaito on saattanut olla puutteellista ja tällöin väärinkäsitykset ovat olleet mahdollisia. Toisaalta juuri kesäaikana vierailuja on ollut helppo toteuttaa ulkona. Samalla opittiin enemmän taudista ja jäi aikaa suunnitella sisätiloissa turvallisesti tapahtuvia vierailukäytäntöjä.

Muhoksen kunta

Muhoksen kunnan tehostetun palveluasumisyksikön hoitohenkilökunnan henkilöstömitoitus on hyvä ja tulevan lainsäädännön mukainen 0,7 työntekijää/asukas. Sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön vuosilomien vahvistamisessa pyrittiin erityisesti huomioimaan koronaepidemian vaikutukset ja sijaisrekrytoinnin haasteet. Vanhuspalveluissa kesälomien sijaisuusrekrytoinnit onnistuivat kohtuullisesti eikä henkilöstövaje tai kesälomat vaikuttaneet vierailujen tai asiointien järjestämiseen.

Muhoksen alueella sijaitsevien yksityisten toimijoiden palveluasumisen yksiköiden ammattihenkilöstön miehitys on vähintään 0,5 työntekijää/asukas. Yksittäisiä poikkeamia sijaisrekrytoinneista on ilmoitettu vanhuspalvelujohtajalle, mutta henkilöstövaje tai kesälomat eivät ole vaikuttaneet asukkaiden vierailujen tai asiointien järjestämiseen.

Oulunkaaren kuntayhtymä

Ei ole ollut vaikutusta. Kesälomiin on ollut sijaiset ja myös heitä on perehdytetty koronaohjeisiin.

Esperi Care Oy

Tapaamisia on järjestetty riippumatta kesäajasta tai sijaistilanteesta. Alueelliset kuntakohtaiset epidemian leviämiset ovat antaneet yksiköiden esimiehille mahdollisuuden myös tarvittaessa sulkea tiloja.

Mehiläinen Hoivapalvelut Oy

Hoivapalvelujen henkilöstömitoitus on kussakin yksikössä toimilupaan perustuva ja sitä noudatetaan myös loma-aikoina sijaisjärjestelyin. Sitä myöskin kyseiset asiat eivät ole vaikuttaneet vierailujen ja asiointien järjestämiseen.

3 LAINSÄÄDÄNTÖ JA VALTAKUNNALLISET OHJEISTUKSET

Tähän asiaan liittyvä keskeinen lainsäädäntö on päätöksen liitteenä.

Lainsäädännön lisäksi vastauksissa viitataan valtakunnallisiin ohjeistuksiin.

THL:n ohjeet vanhusten pitkäaikaishoivan yksiköihin

THL:n verkkosivuille on koottu seuraavat vanhuspalveluihin kohdenneet ohjeet terveydenhuollon ammattilaisille sekä sosiaalihuollon toimintayksiköille ja palveluntuottajille:

- Koronavirustartuntojen torjunta pitkäaikaishoidon ja -hoivan toimintayksiköissä ja kotiin annettavissa palveluissa
- Vierailut pitkäaikaishoivan ja hoidon yksiköissä koronavirusaikana
- Yli 70-vuotiaiden toimintakyvyn tukeminen koronavirusepidemian aikana
- Vinkkejä ympärivuorokautiseen hoitoon koronavirusepidemian aikana
- Ikääntyneiden ravitsemuksen turvaaminen koronaepidemian aikana
- Ohjeistus RAI-arviointiin koronavirusilanteessa
- Ohje kotihoidon työntekijöiden suojaamiseen (Työterveyslaitos)

Vierailut pitkäaikaishoivan ja hoidon yksiköissä koronavirusaikana

THL on 15.9.2020 päivitettyllä verkkosivullaan¹ ohjeistanut vierailuista pitkäaikaishoivan ja -hoidon yksiköissä koronavirusaikana seuraavasti:

¹ https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/taudit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19/koronavirustartuntojen-torjunta-pitkaaikaishoidon-ja-hoivan-toimintayksikoissa/vierailut-pitkaaikaishoidon-ja-hoivan-toimintayksikoissa_koronavirusaikana, haettu 21.1.2021.

”Toimintayksikön on hyvä neuvotella paikallisten tai alueellisten infektioasiantuntijoiden kanssa siitä, miten vierailut voi järjestää turvallisesti. Tämä on erityisen tärkeää, jos toimintayksikössä ilmenee koronavirustartunta, epäily tartunnasta tai tartuntojen määrä alueella kääntyy nousuun.

Vierailujen järjestämisessä on hyvä ottaa huomioon seuraavia asioita:

- Vierailulle voi tulla 1-3 läheistä kerrallaan.
- Tapaamisesta sovitaan etukäteen. Läheiselle annetaan hyvät ohjeet turvalliseen vierailuun esimerkiksi puhelimitse ennen kuin hän tulee asukkaan luo.
- Vierailulle tullaan vain terveenä ja oireettomana.
- Läheinen huolehtii käsihygieniasta ja käyttää tapaamisen ajan kirurgista suunenäsuojusta.
- Henkilökunta opastaa ja auttaa läheistä käsihygienian toteuttamisessa sekä suojainten käytössä, jos se on tarpeen.
- Läheinen pitää 1-2 metrin turvavälin muihin asukkaisiin ja henkilökuntaan
- Läheinen ei turhaan liikuskele yhteisissä tiloissa, vaan menee suoraan asukkaan omaan huoneeseen.
- Henkilökunta ohjeistaa läheistä soittamaan tarvittaessa apua puhelimitse tai asukkaan hälytysrannekkeella.

Toimintayksikön johtaja vastaa siitä, että vierailut toteutetaan turvallisesti. Vierailulle ei välttämättä voi aina tulla. Kriittisesti sairaiden ja saattohoidossa olevien henkilöiden luona pitää kuitenkin aina voida vierailla, kunhan noudatetaan yllä mainittuja ohjeita.”

Valviran ohje

Valvira antoi 2.9.2020 kunnille yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa laaditun ohjeen², jossa se muistutti kuntia ja palveluntuottajia siitä, ettei perustuslain mukaisia kansalaisten perusoikeuksia tarpeettomasti ja lainvastaisesti rajoiteta.

Palvelujen tuottajien tulee huomioida, että vaikka tartuntojen ehkäisy on keskeisen tärkeää COVID-19 -tilanteessa, on rajoittamista koskien noudatettava voimassa olevaa lainsäädäntöä. Ohjeessa todetaan myös, että kuntien ja yksityisten palveluntuottajien tulee omavalvonnallisin keinoin varmistua siitä, että ohjetta noudatetaan kaikissa toimintayksiköissä. Kuntien tulee valvoa ohjeen noudattamista sekä omissa että ostamissaan yksityisen palvelujen tuottajien yksiköissä.

²<https://www.valvira.fi/-/perusoikeuksien-toteutuminen-ja-tartuntojen-ehkaisy-sosiaalihuollossa>

4 OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Aikaisempaa oikeuskäytäntöä

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä KHO 2018:8 on arvioitu asumispalveluyksikköön annettuja yhteydenpitoa ja vierailuja koskevia ohjeita. Tapauksessa kehitysvammaisen täysi-ikäisen henkilön B:n äiti ja edunvalvoja A oli valituksessaan hallinto-oikeudelle esittänyt, että hänen ja tahdostaan riippumatta erityishuollon toimintayksikköön määrätyn B:n välistä yhteydenpitoa rajoitettiin yksikön palvelupäällikön allekirjoittaman tapaamisia koskevaksi toimintamalliksi otsikoidun asiakirjan perusteella.

Päätöksessä korkein hallinto-oikeus toteaa, että erityishuollossa olevien henkilöiden kanssa tapahtuvaa yhteydenpitoa ja heidän luokseen toimintayksikköön tehtäviä vierailuja varten oli sinänsä mahdollista laatia yleisiä ohjeita, joilla pyrittiin muun ohella turvaamaan vierailujen ja muun yhteydenpidon turvallisuus sekä varmistamaan, että vierailut ja muu yhteydenpito eivät aiheuttaneet haittaa tai vaaraa erityishuollossa olevalle henkilölle. Ohjeita ei kuitenkaan saanut käyttää yhteydenpidon rajoittamistarkoituksessa. Samoin selvää oli KHO mukaan, että myös kehitysvammaisten erityishuollossa yhteydenpidon rajoittaminen voi sinänsä olla tietyissä tilanteissa perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävistä syistä välttämätöntä. Kun otettiin huomioon perustuslain 10 §:n 1 momentti ja ihmisoikeussopimuksen 8 artikla, tällaisen rajoittamisen tuli perustua lakiin ja täyttää perus- ja ihmisoikeuksien yleiset rajoittamisedellytykset. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa, sellaisena kuin se oli lain 381/2016 voimaantulon jälkeen, ei kuitenkaan ollut säädetty mahdollisuudesta rajoittaa erityishuollossa olevan henkilön ja hänen läheistensä yhteydenpitoa.

Toimintamalli sisälsi muualla lainsäädännössä omaksuttuja yhteydenpidon rajoittamista vastaavia seikkoja muun ohella siltä osin kuin toimintamallissa oli todettu, että vierailuista oli ilmoitettava etukäteen, vierailujen pituutta rajoitettiin, vierailuja valvottiin, sekä rajoitettiin aikaa, jolloin puheluita voitiin soittaa. Toimintamallia oli esitetyn selvityksen mukaan myös käytetty yhteydenpidon rajoittamiseen. Toimintamallilla oli siten tosiasiallisesti puututtu A:n ja B:n yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan. Kysymys oli myös laissa sääntelemättä jääneestä rajoitustoimenpiteestä. Korkein hallinto-oikeus katsoi näin ollen, että palvelupäälliköllä ei ollut ollut oikeutta rajoittaa A:n ja B:n välistä yhteydenpitoa toimintamallissa tarkoitetuilla tavoilla. Yhteydenpidon rajoitusten laissa sääntelemättömyyden vuoksi asiassa ei ollut edellytyksiä tuomioistuimessa tarkemmin ratkaista, mitkä rajoitukset tapauksessa olisivat saattaneet olla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja välttämättömiä.

Korkein hallinto-oikeus on vuosikirjaratkaisussaan KHO 2002:75 käsitellyt asumispalvelujen järjestämistä yksityiselämän suojan näkökulmasta. Sen mukaan tiloja arvioitaessa tulee ottaa huomioon sekä yleiset asumisen vaatimukset että asukkaiden perusoikeudet kuten yksityisyyden suoja. Ratkaisun mukaan kodinomainen asuminen edellyttää, että asukkaalla on käytettävissään oma huone. Jokaisen

perusoikeutena asumismuodosta riippumatta on turvattu oikeus yksityisyyteen.

Koronapandemian aikaista oikeuskäytäntöä

Itä-Suomen hallinto-oikeus on tehnyt ympärivuorokautisen hoidon yksikön vierailukielloa koskevan päätöksen 16.10.2020 (20/1059/1). Päätös on julkaistu 27.10.2020.

Hallinto-oikeus katsoi, että annetut toimintaohjeet olivat sisältäneet tartuntatautilain 69 §:ssä säädettyä tapaamisoikeuden rajoittamista asiallisesti vastaavia seikkoja muun ohella siltä osin kuin toimintaohjeissa oli todettu, että vierailuista oli ilmoitettava etukäteen, vierailujen määrää ja pituutta rajoitettiin ja vierailuja valvottiin. Toimintaohjeilla oli siten tosiasiallisesti puututtu A:n ja hänen äitinsä B:n yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan. Hallinto-oikeus valituksen hyväksyen vahvisti, että C:n kaupungin kotihoidon päälliköllä ja geriatrian asiantuntijalääkärillä ei ollut oikeutta rajoittaa A:n ja hänen äitinsä B:n tapaamisia 18.6.2020 alkaen 5.6.2020 antamassaan toimintaohjeessa ja 25.6.2020 päivitetystä toimintaohjeessa tarkoitetuilla tavoilla.

Korkein hallinto-oikeus on 7.1.2021 antamassaan vuosikirjaratkaisussaan KHO 2021:1 käsitellyt vammaispalvelujen asumisyksiköiden vierailukielloa

Asiassa saadun selvityksen perusteella kunta oli 9.4.2020 tiedottanut verkkosivuillaan ja asumisyksiköissä, että vierailut hoivakoteihin, asumisyksiköihin ja kunnan sairaalaan eivät ole toistaiseksi sallittuja koronavirustartuntojen ehkäisemiseksi. Ohjeistuksesta huolimatta vierailuja oli tapahtunut, mikä oli lisännyt tartuntavaaraa vammaisten asumisyksikön asukkaille, joista osa kuuluu vakavan taudin riskiryhmiin. Tästä johtuen virallisen vierailukiellon asettaminen on ollut kunnan antaman selvityksen mukaan välttämätöntä.

Hallinto-oikeus oli jättänyt päätöksessä tarkoitetussa asumisyksikössä asuvan henkilön ja tämän isän tekemän valituksen tutkimatta sillä perusteella, ettei päätöksellä ollut katsottava asetetun muutoksenhakijoita oikeudellisesti sitovaa vierailukielloa.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että vammaispalvelupäällikön päätöksessä mainitaan vierailukiellon antamista koskevan toimivallan perusteena olevan tartuntatautilain 17 §. Päätöksessä selostetuista sosiaali- ja terveysministeriön 20.3.2020 ja 1.4.2020 antamista ohjeista ilmenee, että sosiaalihuollon toimintayksiköitä on kehoitettu asettamaan yksiköihin vierailukiello tartuntatautilain 17 §:n nojalla. Vaikka mainituissa lainkohdassa ei ole säädetty vierailukiellosta eikä muustakaan sosiaalihuollon toimintayksikön asukkaiden yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksenteosta, sosiaali- ja terveysministeriön ohje on tukenut sellaista tulkintaa tartuntatautilain 17 §:stä, jonka perusteella toimintayksikön johtaja voisi kieltää vierailut.

Vammaispalvelupäällikön päätöksen nimenomaisena tarkoituksena on ollut asettaa kunnan vammaispalvelujen asumisyksiköihin

oikeudellisesti velvoittava vierailukiello. Vierailukiello on tehty asumisyksikössä asuvien ja sen henkilökunnan suojaamiseksi COVID-19 virustartunnalta.

KHO katsoi, että vierailukiello on tosiasiallisesti rajoittanut muutoksenhakijoiden oikeutta yksityis- ja perhe-elämään. Näin ollen kysymys oli sellaisesta muutoksenhakijoiden perustuslain 21 §:ssä tarkoitettuja oikeuksia ja velvollisuuksia koskevasta päätöksestä, jonka lainmukaisuus on tullut voida saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi.

KHO totesi, että vierailukiellon antaminen merkitsi pitkälle menevää puuttumista asumisyksikön asukkaiden yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan. Tartuntatautilain 17 §:ssä ei ollut säädetty toimivallasta ryhtyä toimenpiteisiin, joilla rajoitettiin perusoikeuksia. KHO katsoi, että vammaisten asumisyksikköä koskevaa vierailukielloa ei ollut voitu antaa pykälässä tarkoitettuna hoitoon liittyvien infektioiden torjuntatoimenpiteenä. Näin ollen vammaispalvelupäällikön päätöksellä ei ollut voitu asettaa vierailukielloa. Päätös oli lainvastainen.

KHO kumosi hallinto-oikeuden päätöksen, otti asian välittömästi tutkittavakseen sekä kumosi ja poisti vammaispalvelupäällikön päätöksen.

KHO viittaa päätöksessään edellä mainittuun 18.6.2020 annettuun ratkaisuun EOAK/3232/2020 sekä ratkaisuihin EOAK/3739/2020 (22.10.2020), EOAK/3479/2020 (23.10.2020) ja EOAK/3847/2020 (6.11.2020).

5 HAVAINNOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Annettujen ohjeiden virheellisyys

Saadun selvityksen mukaan useissa kunnissa on annettu ohjeistusta, jota on edellytetty noudatettavan ehdottomasti. Tämä on joko todettu nimenomaisesti tai se käy ilmi annetusta selvityksestä siten, että puhutaan luvista, joita voidaan myöntää harkinnanvaraisesti tai esimerkiksi kotilomien tai asukkaan huoneessa käyntien sallimisesta tietyin edellytyksin. Totean, että ohjeiden ja suositusten sijaan kyse on ollut määräyksistä, joita ei ole voinut olla noudattamatta. Tällaiset määräykset ovat lainvastaisia.

Olen useassa ratkaisussani (mm. EOAK/4526/2020, 4070/2020, 3919/2020, 3847/2020, 3359/2020, 3739/2020, 3513/2020, 3479/2020 ja 3232/2020) korostanut, että tapaamisiin liittyvät järjestelyt on toteutettava voimassa olevan lainsäädännön puitteissa. Perusoikeuksien rajoittaminen edellyttää, että laissa on säädetty täsmällisesti ja tarkkarajaisesti oikeudesta rajoitustoimen käyttämiseen. Totean, ettei tartuntatautilaissa ole säännöstä, joka oikeuttaisi tehostetun palveluasumisen yksikössä rajaamaan ennaltaehkäisevästi tartunnan estämiseksi esimerkiksi kaikkien asukkaiden tapaamisten kestoja, kieltämään tapaamiset asukkaan omassa huoneessa taikka edellyttämään

henkilökunnan läsnäoloa tapaamisissa.

Pidän sinänsä ymmärrettävänä, että tilanteissa, joissa paikkakunnalla on esiintynyt paljon tartuntoja, on koettu välttämättömäksi pyrkiä estämään tilanteet, jotka vaarantavat muiden asukkaiden sekä työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta.

Ymmärrän myös haasteet, jotka johtuvat siitä, että osa yksiköissä vierailleista henkilöistä ei ole noudattanut annettuja suojautumisohjeita, kansallisesti annettuja ohjeita tai karanteenisuosituksia ulkomailta palattuaan. Tämän on koettu asettavan toimintayksiköiden muut asukkaat sekä työntekijät alttiiksi COVID -19 tartunnalle.

Kiinnitän huomiota siihen, että ohjeistuksissa on sekä suositusluontoisia kehotuksia tietyn tyyppiseen käyttäytymiseen, jotta infektion tarttumiselta voitaisiin välttyä (esim. käsien peseminen, maskin käyttö), että ehdottomassa muodossa olevia määräyksiä, joilla ei ymmärrykseni mukaan ole vastaavaa merkitystä viruksen leviämisen ehkäisemisessä (esim. jäykästi sovitut tapaamisajat ohjeistuksen antamiseksi, vaikka henkilö olisi vierailut jo useasti ja tietäisi miten toimia). Kuten aiemmin olen todennut, ymmärrän toisaalta, että yksityiskohtaisen ja tarkkarajaisen lainsäädännön puuttuessa kunnissa ja yksiköissä on ollut suuria vaikeuksia arvioida toimenpiteiden välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta sekä sitä, turvaisivatko vaihtoehdot toimintatavat riittävästi yksikön asukkaita ja työntekijöitä koronavirusinfektioilta.

5.2 Lainsäädännön ja valtakunnallisen ohjeistuksen puutteet

Kiinnitän huomiota siihen, että yksikään selvitykseen vastanneista tahoista ei vastauksessaan ilmoita, mihin lainsäädäntökseen tietty ohjeistus tai toimenpide on perustunut. Osa vastaajista ilmoittaa ohjeet, joiden antamiseen heidän ohjeittensa antaminen perustuu sekä mainitsee esimerkinomaisesti muutaman lain, joihin ohjeistus perustuu.

Oulunkaaren mukaan koronapandemiaan liittyvät toimintaohjeet ovat perustuneet THL:n, STM:n, Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi- Pohjan sairaanhoitopiirien infektioyksiköiden antamiin ohjeisiin, jotka ovat perustuneet vallitsevaan lainsäädäntöön.

Oulunkaaren kuntayhtymän vastaus osoittaa mielestäni, että ohjeita annettaessa on luotettu siihen, että valtakunnallinen ohjeistus perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Mehiläinen Hoivapalvelut Oy toteaa tämän lähtökohdan seuraavasti: ”Kaikki ohjeistukset, joita olemme käyttäneet ovat perustuneet joko STM:n tai valvovien viranomaisten (AVI ja VALVIRA) antamiin ohjeistuksiin ja sitä kautta kuntakohtaisiin ohjeisiin. Erillistä tiettyyn lainsäädäntöön perustuvaa ohjeistusta emme ole toiminnassamme tehneet, vaan olemme luottaneet edellä mainittujen toimintaamme valvovien ja ohjaavien tahojen selvittäneen lainsäädännölliset asiat ohjeistuksia antaessaan.”

Olen aiemmin korostanut mm. asioissa EOAK/3513/2020 ja 3479/2020, että toiminnasta vastaavien tahojen on tunnettava omaa alaansa koskeva lainsäädäntö ja noudatettava myös perustuslakia ja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. Toimijoiden on osattava noudattaa käytännössä lakisidonnaisuuden, oikeasuhtaisuuden sekä yhdenvertaisuuden periaatteita. Korostan edelleen, että johdon on aina huolehdittava siitä, että henkilökunnalle annetut ohjeet ovat lainmukaisia ja ettei ohjeiden perusteella toimita vastoin voimassa olevia oikeusnormeja.

E erityisen huolestuttavana pidän sitä, etteivät ohjeita antaneet tahot sen paremmin kuin ohjeita noudattava henkilökunta ole tunnistanee tilanteita, joissa he selkeästi rajoittavat asukkaan ja hänen läheisensä perusoikeuksia, erityisesti itsemääräämisoikeutta.

Toisaalta kunnissa ja yksittäisissä hoivayksiköissä on voitava luottaa siihen, että valtakunnallinen ohjeistus on lainmukaista. Lainalaisuusperiaatteen mukaan kaiken julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin. Lakisidonnaisuuden periaate edellyttää, että hallintotehtävän hoitamisessa noudatetaan tarkoin sitä koskevaa lainsäädäntöä. Lainalaisuusperiaate on määritelty perustuslain 2 §:n 3 momentissa, jonka mukaan julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin. Sitä korostaa myös perustuslain 80 §:n 1 momentin velvoite, jonka mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Lainalaisuusperiaate on keskeinen oikeusvaltion periaate ja sen tarkoituksena on ollut ensisijaisesti suojata yksityisiä oikeussubjekteja lakiin perustumattomalta hallinnollisen vallan käytöltä, jolla puututaan yksilön oikeusasemaan.

Ohjeistuksen on oltava myös riittävän selkeää, jotta sen perusteella ei voi päätyä yksittäistapauksessa toimimaan vastoin voimassa olevia oikeusnormeja. Tilanteessa, jossa tiedetään, että kunnallisella tasolla tehdään ohjeistuksia valtakunnallisen ohjeistuksen pohjalta, on oltava erityisen huolellinen, koska vaikutukset saattavat ulottua laajalle alueelle.

Saadun selvityksen perusteella valtakunnallinen ohjeistus ei edelleenkään ole ollut riittävän selkeää. Erityisesti Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistuksen tulkinnassa kentällä on selvästi ollut vaikeuksia. Ohjeistuksia on tulkittu siten, että niiden perusteella voidaan antaa ehdottomia kieltoja, vaikka lainsäädännössämme ei ole annettu toimivaltaa tällaisten kieltojen asettamiselle. Myös Valviran 21.1.2020 julkistaman selvityksen (Asiakkaiden itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet vanhustenhuollon ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä covid-19-pandemian aikana³) mukaan suuressa osassa yksiköitä on lakiin perustumattomia käytäntöjä. Selvityksen mukaan yli 10 %:ssa yksiköistä ei saa vierailta asukkaan huoneessa ja vain 51 % ilmoittaa, että asiakkaan on mahdollista vierailta omaisen luona.

³https://www.valvira.fi/documents/14444/326610/Asiakkaiden_itsemaaraamisoikeus_covid_pandemian_aikana_21012021.pdf/c2cf57c4-1dc0-49da-5fe6-ecac83ccc4a9?t=1611214059968 Ks. myös tiedote <https://www.valvira.fi/-/kuntien-tarkastuskaynnit-hoivakoteihin-ovat-tarkeita-myo-pandemian-ai- kana>

Käsitykseni mukaan erityisen ongelmallista on se, että osa näistä voimassa olevien oikeusnormien vastaisista ohjeista ja käytännöistä on sellaisia, että niistä vastuussa olevat tahot ovat perustellusti voineet katsoa toimintansa perustuneen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistuksiin.

THL:n ohjeissa todetaan, että ”Vierailulle ei välttämättä voi aina tulla. Kriittisesti sairaiden ja saattohoidossa olevien henkilöiden luona pitää kuitenkin aina voida vierailla, kunhan noudatetaan yllä mainittuja ohjeita.” Selvityksen ja saamieni kantelujen perusteella osa kunnista ja palveluasumisyksiköistä on ymmärtänyt ohjeistuksen siten, että yksiköissä tulee niiden omaan harkintaan perustuen arvioida, milloin vierailuille ei voi tulla. Valtakunnallisten ohjeiden suositusluonteisuus on mielestäni kokonaisuutena hämärtynyt, kun käytetyn sanamuodon mukaan ohjeita tulee noudattaa tai vierailut eivät ole sallittuja.

Totean, että olen aiemmin jo kahdesti (EOAK/2889/2020 ja 3787/2020) moittinut Terveiden ja hyvinvoinnin laitosta sen vanhustenhuoltoa koskevasta ohjeistuksesta koronapandemian aikana. En pidä hyvänä sitä, että ylimmän lainvalvojan on toistuvasti puututtava valtakunnallisen ohjeistuksen puutteisiin jälkikäteen. Edellytän, että jatkossa ennen ohjeistuksen antamista tehdään huolellinen oikeudellinen arvio siitä, minkälaisia ohjeita voimassa olevan lain nojalla voidaan antaa ja ilmaistava selkeästi miltä osin ohje on oikeudellisesti velvoittava ja mihin lain säännökseen mahdolliset ehdottomat kiellot perustuvat.

Pidän ymmärrettävänä, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on pyrkinyt terveydellisiin perusteisiin antamaan ohjeistusta, jonka avulla koronaviruksen leviämistä voidaan tehokkaasti ehkäistä. Ohjeistuksilla voidaan myös arvioida olleen suuri merkitys sen kannalta, että hoivayksiköissä on voitu välttyä tartunnoilta ja kuolemantapauksilta.

Totean, että asukkailla on oltava mahdollisuus ylläpitää suhteitaan omaisiinsa ja läheisiinsä, vaikka samalla heitä tulee myös suojata sairastumiselta. Ymmärrän, että asukkaiden ja omaisten ja läheisten tapaamisten turvallinen toteuttaminen on vaativaa. Korostan kuitenkin, ettei yksiköillä ole oikeutta määrätä asukkaita tai heidän omaisiaan noudattamaan rajoituksia, jotka eivät perustu lakiin. Hyvä noudatettu toimintatapa on se, että asukkaille ja heidän läheisilleen annetaan tietoa käytettävissä olevista keinoista tapaamisten toteuttamiseen turvallisesti sekä mahdollisuus toteuttaa keinoja käytännössä. Asukkaille voidaan myös antaa tiedoksi tätä koskevia suosituksia.

Siltä osin, kuin terveysturvallisuuden asiantuntijat arvioivat, että käytössä ollutta ohjeistusta tulisi tietyin edellytyksin ehdottomasti noudattaa, jotta henki ja terveys voitaisiin turvata tartuntatautilanteissa, tulisi tarvittavat muutokset tehdä lainsäädäntöteitse. Edellä olevilla perusteilla olen jo aiemmin asiassa EOAK/3232/2020 esittänyt, että sosiaali- ja terveysministeriössä tulisi aloittaa viipymättä huolellinen lainsäädännön muutosten valmistelu.

Viranomaisten virheelliset ja tulkinnanvaraiset ohjeet koronapandemian aikana ovat johtaneet siihen, että olen useassa asumispalveluja koskevassa ratkaisussa joutunut toteamaan, että yksittäiset työntekijät ovat toimineet lainvastaisesti, kun he ovat toimineet valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti. Myös hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa on todettu yksittäisten työntekijöiden toimineen lainvastaisesti heidän noudattaessaan valtakunnallisia ohjeita. On mielestäni kohtuullista edellyttää, etteivät vastaavat tilanteet pääse toistumaan tilanteen pitkittyessä tai mahdollisen uuden pandemian aikana.

Lainsäädännön keskeinen merkitys on turvata se, ettei haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden perusoikeuksia loukata silloinkaan, kun toiminta perustuu sinänsä hyväksyttävän tavoitteen toteuttamiseen, kuten siihen, että viruksen leviäminen estetään. Riittävät keinot mahdollisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi on turvattava lailla siten, ettei vanhustenhuollon yksiköissä aiheettomasti loukata asukkaiden itsemääräämisoikeutta sekä heidän ja heidän omaistensa perhe-elämän ja yksityisyyden suojaa.

5.3 Tapaamisten toteuttamisen valvonta yksiköissä

Saadun selvityksen mukaan kunnat ja palveluntuottajat ovat valtaosin pyrkineet toteuttamaan yksiköiden valvontaa etukäteisen ohjeistuksen avulla ja kommunikoidulla eri tavoin etäyhteyksin. Erillisiä valvontakäyntejä on toteutettu vähemmän. Jälkikäteistä valvontaa on toteutettu omaisten yhteydenottojen ja suorien reklamaatioiden perusteella. Totean, että annettu ohjeistus on selvityksen perusteella ollut runsasta ja sitä on pyritty päivittämään usein. Ohjeiden puutteet ja tulkinnanvaraisuus ovat vaikeuttaneet valvonnan toteuttamista. Varsinaisiin virheisiin on kyetty reagoimaan vasta viiveellä. Tilanne edellyttää valvonnan kaikkien osa-alueiden parantamista.

Olen samaa mieltä Valviran kanssa⁴ sekä valvontaviranomaisten että kuntien oman valvonnan kohdentamisen ja tehostamisen tarpeista. Omavalvonnan osalta viittaa myös aiemmin antamaani ratkaisuun EOAK/4944/2019, jossa olen todennut seuraavaa. Kunnissa ei ole noudatettu laissa säädettyä velvoitetta pitää huolta siitä, että laitoksessa tai palveluasumisyksikössä olevalla muistisairaalla vanhuksella on nimettynä omatyöntekijäksi kunnan viranhaltijana toimiva ammattihenkilö. Koronaepidemian aikana epäkohta on näkynyt siten, että omaiset ovat kokeneet jääneensä yksin tilanteessa, jossa yksittäistilanteissa palveluasumisyksikön toiminta on ollut lainvastaista ja/tai heidän on ollut tavanomaista vaikeampaa valvoa läheisen saaman hoidon ja hoidon laatua.

5.4 Toteutetut yksilölliset ratkaisut asukkaiden tapaamisissa ja yksikön ulkopuolella liikkumisessa

Pidän erittäin myönteisenä sitä, että pandemian kuluessa sekä palveluntuottajat, kunnat että kuntayhtymät ovat kehittäneet erilaisia

⁴ <https://www.valvira.fi/-/kuntien-tarkastuskaynnit-hoivakoteihin-ovat-tarkeita-myos-pandemian-aikana>

yksilöllisiä ja turvallisia tapoja toteuttaa tapaamisia. Myönteistä on ollut myös se, että tietoa hyvistä keinoista on kyetty ainakin jonkin verran levittämään. Erilaiset keinot ovat tuoneet konkreettisesti esille sen, miten rajoittamista voidaan välttää tarjoamalla käyttöön sellaisia tapaamisen muotoja, jotka henkilöt itse ovat kokeneet hyviksi ja turvallisiksi.

Korostan kuitenkin, että yksiköissä voidaan antaa tietoa ja mahdollisuuksia tapaamisten toteuttamiseen turvallisesti, mutta henkilökunnalla ei ole oikeutta määrätä asukkaita tai heidän omaisiaan noudattamaan lakiin perustumattomia toimintakäytäntöjä, jotka tosiasiallisesti vaikeuttavat tai vähentävät yhteydenpitoa tai loukkaavat yksityisyyttä.

5.5 Muut asiat

Vastausten perusteella henkilöstövajeen tai kesälomien ei pääosin koeta vaikuttaneen kielteisesti vierailujen ja asiointien järjestämiseen. Myönteistä on ollut tapaamisten järjestämisen helppous kesäaikana ja haasteena sijaisten perehdyttäminen ohjeistusten osalta.

Vastauksissa tulevat esille monipuoliset tavat tiedottaa ohjeista sekä asiakkaille että henkilökunnalle. Pidän myönteisenä sitä, että erilaisia viestintätapoja on otettu käyttöön. Osin eri tapojen käyttäminen voi liittyä palvelujen tai olosuhteiden erilaisuuteen. Vastauksissa tulee kuitenkin esille se, että kaikissa yksiköissä tiedottamisesta ei ole huolehdittu yhtä tehokkaasti. Korostan, että asiaan tulisi edelleen kiinnittää huomiota. Saamieni kanteluiden perusteella omaiset kokevat usein, etteivät he ole saaneet riittävästi tietoa joko ohjeista tai tautitilanteesta yksikössä. Edellytän, että kunnissa huolehditaan siitä, että sekä asiakkaat että heidän läheisensä saavat tietoa yhdenvertaisesti ja samoin perustein siltä osin kuin laissa ei ole toisin säädetty.

6 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 5 esittämäni käsitykset tiedoksi niille tahoille, joita selvityspyyntö koski. Pyydän kuntia ja toimintayksiköitä huolehtimaan toiminnan lainmukaisuudesta siten, että työntekijät voivat noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä, eikä asukkaiden tai heidän läheistensä perusoikeuksia, erityisesti perhe-elämän suojaa ja itsemääräämisoikeutta loukata.

Pyydän kuntia, kuntayhtymiä ja palveluntuottajia ilmoittamaan minulle 31.3.2021 mennessä, mihin toimenpiteisiin käsitykseni ovat johtaneet.

Samalla kiinnitän sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen huomiota siihen, mitä kohdassa 5 on todettu ohjeistuksen ja lainsäädännön osalta. Siltä osin kuin toimenpiteisiin on jo ryhdytty ei asia anna aiheutta muuhun.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni mainituille tahoille.

LIITE

Keskeinen lainsäädäntö

Perustuslaki

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa muihin nähden eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuussäännökseen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Yksilön oikeus elämään kattaa tietyissä tilanteissa myös erityisvelvollisuuden suojan antamiseen. Viranomaisen laiminlyönti toteuttaa vaaran torjumiseksi siltä olosuhteiden valossa edellytettäviä toimenpiteitä voi merkitä mainitun oikeuden loukkausta. Henkilökohtainen vapaus on yleisperusoikeus, joka suojaa fyysisen vapauden ohella tahdonvapautta ja itsemääräämisoikeutta.

Mainitun pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa kiduttaa eikä muutenkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua, eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Säännös turvaa kyseisiä oikeushyviä julkisen vallan itse toimeenpanemilta loukkauksilta, mutta edellyttää valtiovallalta myös säädössuojaa oikeuksien turvaamiseksi ulkopuolisia loukkauksia vastaan. Erityisesti henkilökohtainen turvallisuus korostaa julkisen vallan positiivisia toimintavelvoitteita yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännös ulottaa julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden perusoikeuksien ohella myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin.

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 18/1990, Euroopan ihmisoikeussopimus) mukaan vapaudenriisto voi tapahtua ainoastaan lain määräämässä järjestyksessä.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016, vammaisyleissopimus) 14 artiklan 1 kohta turvaa

vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen mahdollisuuden nauttia oikeudesta henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Vammaisyleissopimuksen piiriin kuuluvat muun muassa muistisairaat henkilöt.

Perustuslain 9 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa.

Yksilön itsemääräämisoikeuden, oikeuden määrätä itsestään ja toimistaan, on todettu perusoikeusuudistusta koskeneessa hallituksen esityksessä olevan monien muiden oikeuksien käytön perustana. Sen voidaan katsoa olevan osa perusoikeusjärjestelmää, huolimatta siitä, ettei sitä nimenomaisesti mainita perustuslaissa. Itsemääräämisoikeus voidaan ymmärtää osaksi yleisperusoikeutena turvattua oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen. Se liittyy kiinteästi myös perustuslain 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suojasta. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, joka suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Yksityiselämän suojan lähtökohta on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista siihen. Yksityiselämä on henkilön yksityistä piiriä koskeva yleiskäsite. Yksityiselämän suoja on osin päällekkäinen henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden sekä kunnian ja kotirauhan suoja koskevien perusoikeussäännösten kanssa.

Perustuslaissa tarkoitetun kotirauhan suojan ydinalueena on eduskunnan perustuslakivaliokunnan omaksuman tulkinnan mukaisesti henkilön asunto. Kotirauhan suoja on huomioitava esimerkiksi silloin kun potilas tai asiakas on pitempiaikaisesti sijoitettuna laitokseen. Olennaista kotirauhan suojan piiriin määrittelyssä on se, että tilaa käytetään pitempiaikaiseen asumiseen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Vammaisyleissopimuksen 13 artiklan mukaan sopimuspuolet varmistavat vammaisille henkilöille oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden yhdenvertaisesti muiden kanssa, muun muassa järjestämällä menettelyllisiä ja ikään perustuvia mukautuksia, helpottaakseen heidän tehokasta suoraa ja välillistä osallistumistaan, myös todistajina, kaikkiin oikeudellisiin menettelyihin, tutkintavaihe ja muut valmisteluvaiheet mukaan lukien.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksikön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 2 momentin mukaan myös ohje tai käsky syrjiä on syrjintää. Yhdenvertaisuuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan ohje tai käsky voi olla esimerkiksi syrjintään liittyvä tai syrjinnän aikaansaamiseksi annettu opastus, toimintaohje tai velvoite. Edellytyksenä kuitenkin on, että ohjeen tai käskyn antajalla on toimivalta tai asema antaa ohjeen tai käskyn saajaa velvoittavia määräyksiä. Tällaista toimivaltaa tai asemaa vailla olevan henkilön toiselle antama kehoitus ei ole säännöksessä tarkoitettu syrjintäohje tai -käsky (HE 19/2014 vp, s. 69).

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan epäsuotuisalla kohtelulla viitattaisiin sellaiseen menettelyyn, joko tekoon tai laiminlyöntiin, jolla menettelyn kohde asetetaan muihin nähden huonompaan asemaan. Kyse voi siten olla esimerkiksi rajoitusten, vaatimusten, rasitteiden tai veloitteiden asettamisesta vain tietyille henkilölle tai henkilöryhmälle samoin kuin esimerkiksi jonkin yleisesti saatavilla olevan etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä tai rajoittamisesta (HE 19/2014 vp, s. 70).

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Hallituksen esitystä koskevan perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 31/2014 vp) mukaan erilaista kohtelua koskevaa poikkeamisvaltuutta koskevalta lailta vaaditaan perustuslakivaliokunnan aiemman, nimenomaisesti yhdenvertaisuussäätelyä koskevan lausunnon mukaan "riittävää täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta" (ks. PeVL 10/2003 vp).

Yhdenvertaisuuslain 18 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuuslain säännöksiä valvonnasta ei sovelleta tasavallan presidentin, valtioneuvoston yleisistunnon, tuomioistuinten ja muiden lainkäyttöelinten eikä

valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen toimintaan.

Tartuntatautilaki

Tartuntatautiin perustuvan pandemian aikana perusoikeuksien rajoittaminen voi valmiuslain lisäksi perustua tartuntatautilakiin (1227/2016).

Jos yleisvaarallisen tartuntataudin tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen vaara on ilmeinen eikä taudin leviämistä voida muulla tavoin estää, virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tartuntatautilain 60 §:n nojalla päättää henkilön karanteenista enintään yhden kuukauden ajaksi. Päätös karanteenista voidaan tehdä henkilölle, jonka on todettu tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille. Virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tehdä päätöksen karanteenista myös henkilön tahdosta riippumatta.

Kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän virkasuhteinen tartuntataudeista vastaava lääkäri voi päättää tartuntatautilain 63 §:n nojalla yleisvaaralliseen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäiltyyn tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi perustellusti epäillyn henkilön eristämisestä terveydenhuollon toimintayksikköön enintään kahden kuukauden ajaksi, jos taudin leviämisen vaara on ilmeinen ja jos taudin leviämistä ei voida estää muilla toimenpiteillä. Eristys voidaan toteuttaa myös henkilön omassa, sosiaalihuollon yksikössä sijaitsevassa asunnossa terveydenhuoltolain (1326/2010) 25 §:n mukaisena kotisairaala-palveluna.

Tartuntatautilain 60 §:n mukaisesta karanteenista ja 63 §:n mukaisesta eristämisestä on aina tehtävä yksilöä koskevat hallintopäätökset sekä liitettävä päätökseen valitusosoitus hallinto-oikeuteen.

Karanteeni ja eristäminen on lain 68 §:n mukaan toteutettava siten, että henkilön oikeuksia ei tarpeettomasti rajoiteta. Henkilöllä on oikeus pitää yhteyttä toimintayksikön ulkopuolelle tavalla, joka ei aiheuta tartuntavaaraa muihin. Lain 69 §:n mukaan karanteenin ja eristämisen aikana potilaan oikeutta tavata terveydenhuollon toimintayksikön ulkopuolisia henkilöitä voidaan rajoittaa, jos se on välttämätöntä yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Tämä edellyttää henkilölle tehdyn karanteeni- tai eristämispäätöksen olemassa oloa ja nimenomaista mainintaa tästä päätöksessä.

Tartuntatautilain 67 §:n mukaan karanteeni- tai eristyshuoneen ovea voidaan pitää ulkopuolelta lukittuna silloin, kun se on välttämätöntä ilmateitse tai pisara- ja kosketustartuntana tarttuvan yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin edellytykset täyttävän tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Hoidon toteuttamiseen osallistuvan henkilön on valvottava potilasta niin, että hänellä on

mahdollisuus saada välittömästi yhteys potilaaseen. Myös potilaalla on oltava mahdollisuus saada välittömästi yhteys henkilökuntaan. Tämä edellyttää henkilölle tehdyn karanteeni- tai eristämispäätöksen olemassa oloa ja nimenomaista mainintaa tästä päätöksessä. Tällä tavoin voidaan estää myös sosiaalihuollon yksiköissä asuvaa henkilöä poistumasta huoneestaan.

Tartuntatautilain 17 §:n mukaan terveydenhuollon ja sosiaalihuollon toimintayksikön on torjuttava suunnitelmallisesti hoitoon liittyviä infektioita. Toimet on sovittava yhteen terveydenhuoltolain 8 §:ssä säädettyjen potilasturvallisuutta edistävien toimien kanssa. Toimintayksikön johtajan on seurattava tartuntatautien ja lääkkeille erittäin vastustuskykyisten mikrobien esiintymistä ja huolehdittava tartunnan torjunnasta. Toimintayksikön on huolehdittava potilaiden, asiakkaiden ja henkilökunnan tarkoituksenmukaisesta suojauksesta ja sijoittamisesta sekä mikrobilääkkeiden asianmukaisesta käytöstä. Toimintayksikön johtajan on käytettävä apunaan tartuntatautien torjuntaan perehtyneitä terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja sovittava toimintansa yhteen kunnan tai kuntayhtymän toteuttamien toimien sekä valtakunnallisten hoitoon liittyvien infektioiden torjuntaohjelmien kanssa.

Tartuntatautilain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 13/2016 vp) perusteluissa todetaan 17 §:n osalta seuraavaa.

”Hoitoon liittyvät infektiot aiheuttavat niin meillä kuin muissakin kehittyneissä maissa merkittävän osan tartuntatautikuolemista. Ne ovat uhka potilasturvallisuudelle sekä henkilökunnan työturvallisuudelle. Niiden torjuntaan on panostettava nykyistä enemmän. Hoitoon liittyvien infektioiden tehokas torjunta vähentää hoidon kustannuksia, ja toiminnan kustannusvaikuttavuus on tutkitusti hyvä. Torjunta säädettäisiin kaikkien terveydenhuollon toimintayksiköiden tehtäväksi riippumatta siitä, ovatko ne kunnallisia, yksityisiä tai muun tahon ylläpitämiä. Lisäksi hoitoon liittyvien infektioiden torjunta säädettäisiin myös sosiaalihuollon toimintayksiköiden tehtäväksi, koska niissä ongelmat ovat samanlaiset kuin terveydenhuollossa. Koska sosiaalihuollossa ei välttämättä ole tehtävään perehtynyttä henkilökuntaa, laissa annettaisiin velvoite käyttää apuna tartuntatautien torjuntaa perehtyneitä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Tällaisia voivat olla infektiokoulutusta saaneet lääkärit ja sairaanhoitajat.”

Tartuntatautilain 58 §:ssä säädetään laajaan tartunnanvaaraan liittyvistä toimenpiteistä. Pykälän mukaan, kun laajaa tartunnan vaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäilty tartuntatauti on todettu tai sen esiintyminen on perustellusti odotettavissa, kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaava toimielin voi päättää toimialueellaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden, oppilaitosten, päiväkotien, asuntojen ja vastaavien tilojen sulkemisesta sekä yleisten kokousten tai yleisötilaisuuksien kieltämisestä. Edellytyksenä on lisäksi, että toimenpide on välttämätön yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Aluehallintovirasto voi tehdä alueellaan vastaavat päätökset silloin, kun ne ovat tarpeen usean kunnan alueella. Päätökset tehdään enintään

yhden kuukauden ajaksi. Toimenpiteet on heti lopetettava, kun tartunnan vaaraa ei enää ole.

Tartuntatautilain 90 §:n 1 momentin mukaan tartuntatautilaissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:n 1 momentin mukaan valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomaisen on ratkaissut hallintoasian tai jättänyt sen tutkimatta. Lain 7 §:n 1 momentin mukaan hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa ja se, jonka valitusoikeudesta laissa erikseen säädetään. Viranomaisen saa hakea muutosta valittamalla myös, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi.

Lain 81 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuin jättää valituksen tutkimatta, jos päätös ei ole valituskelpoinen. Mainitun momentin 4 kohdan mukaan tuomioistuin jättää valituksen tutkimatta, jos valittajalla ei ole valitusoikeutta.

Vanhuspalvelulaki

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012, vanhuspalvelulaki) 14 §:n 2 momentin mukaan pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa turvaavat sosiaali- ja terveyspalvelut on toteutettava niin, että iäkäs henkilö voi kokea elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi ja että hän voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan.

Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4 §:n 1 momentin mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat:

- 1) asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin;
- 2) asiakkaan itsenäisen suoriutumisen ja omatoimisuuden vahvistumisen sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 3) tarpeisiin nähden oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen;
- 4) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan;
- 7) asiakassuhteen luottamuksellisuuden ja yhteistoiminnan asiakkaan kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen.

Sosiaalihuoltolain 42 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkaalle on nimetävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Työntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä tai nimeäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu ammattihenkilö mutta omatyöntekijänä voi toimia edellä mainitun sijaan myös terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, kun se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua.

Omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö. Omatyöntekijänä saa toimia mainitussa pykälässä tarkoitetun ammattihenkilön sijaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jos se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua. Erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

Omatyöntekijänä toimivan henkilön tehtävänä on asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti edistää 38 §:n 2 ja 3 momentin toteuttamista sekä toimia tarvittaessa muissa sosiaalihuoltolaissa säädetyissä tehtävissä.

Sosiaalihuoltolain 38 §:ssä säädetään palvelujen järjestämisestä palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Kun tuen tarve on jatkuvaa tai toistuvaa omatyöntekijän on edistettävä palvelujen järjestämistä siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päättyminen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen. Kun henkilön tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, omatyöntekijän on pyrittävä edistämään tuen järjestämistä siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Jos tuen tarve on osittain tilapäistä ja osittain pitkäaikaista, on tämä otettava huomioon tavoitteiden asettamisessa.

Vuoden 2017 alusta omatyöntekijänä on voinut toimia sosiaalihuollon ammattihenkilön lisäksi terveydenhuollon ammattihenkilö. Muutokseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 218/2016 vp) perusteluissa todetaan muun muassa, että asiakkaan edun ja palvelukokonaisuuden kannalta voi olla perusteltu ratkaisu, että omatyöntekijä on terveydenhuollon ammattihenkilö, jos asiakkaan pääasiallinen palvelumuoto on kotiin annettavat palvelut eli sosiaali- ja terveydenhuollon yhdessä toteutettava kotihoito. Perusteluissa todetaan, että jos asiakas tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, on tärkeää, että molemmilla sektoreilla on yhteistyötä tekevät vastuutahot. Näin omatyöntekijä ja terveydenhuollosta vastuussa oleva taho yhdessä huolehtivat siitä, että asiakas saa sekä tarvitsemansa sosiaalipalvelut että tarvitsemansa terveydenhuollon palvelut.

Lähtökohtaisesti omatyöntekijä tulee nimetä aina, ellei kyseessä ole tilapäinen avuntarve tai ellei asiakkaalle ole nimetty muun lain perusteella vastuutyöntekijää. Sosiaalihuoltolain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 164/2014 vp) perusteluissa esimerkkinä

käytetään lastensuojelulaissa säädettyä lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Hänen lisäksi ei ole tarpeen erikseen nimetä omatyöntekijää.

Sosiaalihuollon asiakaslaki

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 8 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan.

Mainitun lain 9 §:n 1 momentissa säädetään, että jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.